

$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial L}{\partial \dot{x}} \right) = \frac{\partial L}{\partial x}$

శ్రీ త్రిపురావ
బేంకట నూర్మ ప్రసాద రావు
దొరగారు

మొయిలు రాయబారము

(ఏ క పా త్ర నా టి క)

8634

శ్రీ కాళిదాసుని మేఘసందేశమునకు
స్వతంత్ర దేశీయ గేయానువాదము.

ఇది

శ్రీ జయపురాధీశులు, “సాహిత్యసమ్రా” ష్టిర దాకెతులు,

అగు

శ్రీశ్రీశ్రీశ్రీ విక్రమ దేవవర్మ మహారాజు గారి

పంపుడు బిడ్డ

శ్రీ దంతవసుండా మల్కుదారులు, “ఆంధ్రకాళిదాస”

“కవిభూషణ” ష్టిర దాకెతులు, శ్రీ జయపుర సంస్థాన

గౌర వాస్థాన కవులు,

అగు

శ్రీ త్రిపురాన వేంకట సూర్య ప్రసాదరాయ కవి గారి

కన్న బిడ్డ

సర్వ స్వామ్యములు గ్రంథ కర్తవి

మొదటి కూర్పు

2100 ప్రతులు

1940

వావిళ్ల ముద్రాలయము

వెల. రూ. 1-0-

ఆ శ య ము

దేశ కాల విభేదము లేక యన్ని జాతులలోని యన్ని తరములలోని రసికుల నాకర్షించి విశ్వజననము లైన మహాకావ్యములలోఁ గాఢదాసుని మేఘసందేశ మొకటి. ఆ గ్రంథ రాజమునకుఁ బ్రాకృత్యైవ దేశ భాష లనేకము లలో ననే కానువాదములు పుట్టినవి. ఒక్క యీ శతాబ్ది లోనే మన యాంధ్రమునఁ గూడ దాని కెన్నో ప్రతి బింబములు వెలసినవి. శ్రీ త్రిపురాన వేంకట సూర్య ప్రసాదరావు గారి యీ “మొయిలు రాయబారము” వానిలో నొక్కటి యయు్య గుణ విశేషముచే గణ్య మై “కట్టు దప్పని స్వాతంత్ర్య గరిమ” జూపు చున్నది.

కవి కుల సార్వభౌముఁడు తన రచనను శ్లోక మయ మైన శ్రవ్య కావ్యము గా నే యుద్దేశించెను. ఇక నీ తెలుగు బిడ్డ యో “పద్యములలోఁ బాట పాటలలోఁ బద్యము గూడి రా హాయి గాఁ బాడ నేర్చు. గా నాభి సయ నాట్య కవితాకళలఁ గూర్చి యదుదార నాటకా లాడ నేర్చు.” అను కర్త చూపిన స్వాతంత్ర్య గరిమ, తల్లి యెఱుంగని యీ విద్వేలు కూతునకు నేర్పుట యందే

ఆ శ య ము

కలదు ఆట్లయ్యు నీ పుత్తిక విశ్మంఖల విహార మొనర్చు
గడుసరి కాదు మఱి, కట్టు దప్పకుండఁ దల్లి యడుగు
జాడల చడచు వినీత సుపన్న.

కవిగారు, కృతి రచనలోఁ జూపిన క్రొత్తదనమునే,
కృతి ప్రదానమునను జూపి, “మేఘమునకుఁ దాను
గూర్చిన యపూర్వంపు మెఱుఁగు” నకు నిం కొక వన్నె
పెట్టిరి. అనేకాంధ్ర కావ్యములకు భర్త లైన శ్రీ విక్రమ
దేవ వర్మ మహారాజు గారు, ఈ కృతి కన్యకను ముద్దుతో
దత్త పుత్తిక గా స్వీకరించి, భక్తితో శ్రీరామ చంద్రునకు
భర్త వత్ని గా సమర్పించిరి ఆహా! ఎంత సుకృత మిది.
తొల్లి సీతా కళ్యాణ వేళ జనక రాజుకి లభించిన యశః
పుణ్యము లే విజ్ఞాన జనకు లైన మా మహారాజు గారికి
లభించినవి.

ఈ విధముగా సర్వ విధ నూత్నత్వముచే నొప్పారు నీ
“మొయిలు రాయబారము” “ఆంధ్ర భాషా విభూష
యై యలరుఁ గాక!”

ఆంధ్ర విశ్వ కళా పరిషత్తు }
11-9-1940

కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి

మొయిలు మెఱుగులు.

శ్రీ త్రిపురాన వేంకట సూర్య ప్రసాదరావు దొర గారు నాకు చచ్చిన నెచ్చెల్. ఈ చెలికారమునకుఁ గారణము వారి సరస కవితా చాతురి యే. కాళిదాస భవ భూతుల ఘన కృతులను వారు తీరుతియ్యములు వెలయ నింతకు ముందే తెలిగించిరి అపూర్వ సౌందర్యము మెఱియఁగా సంస్కృత కృతుల నాంధ్రీకరించుట యందు వారందె వేసిన చేయి ఈనడుము గడుఁ గ్రొత్త తీరున వారు ‘మొయిలు రాయబార’ మనుపేరఁ జేసిన మేఘ సందేశపుఁ దెలుఁగు సేతను వారిముఖమున నే విని తనిసితిని అది కాళిదాసుని ‘మేఘము’ నకు మెఱుగులు పెట్టు నదిగా నున్నది. ఆ సంస్కృత కాళిదాసు సందేశమును, ఈయాంధ్ర కాళిదాసు రాయబారమును బురస్కరించుకొని కవి సోహాద్ధానురోధమున నుభయ కవితా ప్రశస్తల నించుక యుగ్గడింపఁ గడఁగుచున్నాఁడను.

కాళిదాసు.

కవి కుల గురు వగు కాళిదాసుని కృతులు రఘు వంశ కుమార సంభవ మేఘ సందేశము లని కావ్య త్రయ

మొయిలు మెఱుగులు

మును, శాకుంతల, మాళవికాగ్నిమిత్రీయ, విక్రమోర్వశీయము లని నాటక త్రయమును, ఋతు సంహార మని ఋతు వర్ణనాత్మక మగు లఘు కావ్యమును బ్రసిద్ధము లై ముద్రితములు నై యున్నవి. కుంత లేశ్వర దౌత్య మని యొక కృతి (కావ్యమో నాటకమో) కాళిదాసునిదిగా భోజుడు తన శృంగార ప్రకాశమునఁ బేర్కొని దాన నుండి యొక స్లోకము నుదాహరించెను.¹ విక్రమార్కుడు కుంత లేశ్వరుని కడకుఁ గాళిదాసు నెందుకో రాయబారి నిగాఁ బంపుట యందలి కథ యట! ఈ గ్రంథము నొ చిత్ర విచార చర్చలో డేమేంద్రుడు నుదాహరించి నాడు.² కాన యది కాళిదాసుని కృత్యంతరముగా

1 శ్రీమానవల్ల రామకృష్ణ కవిగారు కుందమాలా నాటక పీఠికలో పై విషయము వివరించిరి. కుంత లేశ్వర దౌత్య స్లోక మిది.—

శ్లో. అనల హరితత్వాత్ తూళితా సేవ కాన్యా
ముకుళిత నయనత్వాత్ పృక్త కర్ణోత్పలీని,
పీఠి మధు సుగంధీ న్యాననాని ప్రియాణాం
త్వయి వినిహిత భారః కుంతలానా మధీశః.

9 వ ప్రకాశము.

2 అధికరణోచిత్యం యథా కుంత లేశ్వర దౌత్యే కాళిదాసస్య —

‘ఇహ నివసతి మేరుః శేఖరః త్వాధరాణా

గణింప వలసినదే యగును. 'నిష్కగన చంద్రిక' యని దేవీ
స్తుత్యాత్మకము కాళీదాసీయముగాఁ గానవచ్చుచున్నది.¹
ప్రాచీనులు దానిఁ జేర్కొని రఱు ఇంకను శ్యామలా
దండ కాదు లేవేమో కాళీదాసకృతులుగా వ్యవహృతము
లగుచున్నవి కొన్ని యున్నవి గాని యవి యాతనికృతు
లే యని విశ్వసించుటకుఁ దగ్గ యాధారములు గాన
రావు.

కాళీదాసు క్రీ. పూ. ప్రథమ శతాబ్ది వాఁ డని
కొందఱు, క్రీ. త. నాల్గవ శతాబ్ది వాఁ డని కొందఱు
నందురు. ది.జ్నా. గాచార్య ప్రశంస మేఘ సందేశమునఁ
గల దనియు, నా.ది.జ్నా.గుఁడు క్రీ. త. తృతీయ శతాబ్ది
తుదివాఁ డనియు, గాన కాళీదాసు క్రీ. త. నాల్గవ శ
తాబ్దివాఁడు గాఁ దగు నని చతుర్థ శతాబ్దీవాదులు తలఁచు
చున్నారు. ది.జ్నా.గుని కాలము సుస్పష్టము గా లేదనియు
నాతఁడు ప్రథమ శతాబ్ది వాఁడని కూడఁ దలఁచు దగిన

మహా వినిహిత భారాః సాగరాః సప్త చాన్యే

ఇద మహి పతి భోగ స్తంభ విభ్రాజమానం

ధరణి తల మిహైవ స్థాన మస్త స్విధానామ్.

1 ఇది ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తక కాలలో నున్నది.

మొయిలు మెఱుగులు

వాఁ డనియుఁ, గాళిదాసు విక్రమార్కుని సభ లోని వాఁ డను ప్రఖ్యాతి చిరంతన మనియుఁ, గాన యాతఁడు క్రీ. పూ. ప్రథమ శతాబ్ది వాఁ డనుట యుక్త మని ప్రథమ శతాబ్ది వాదులు తలంచుచున్నారు ప్రథమ శతాబ్ది వాద మే సముచిత మని నా యభిప్రాయము.

విక్రమార్కుఁ డుజ్జయిని రాజధానిగా రాజ్య మేలెను గావునను, మేఘసందేశమున 'వక్రగి పంథా య దపి భవతే' ఇ త్యాది శ్లోకమున యఁడుఁడు చుట్టు త్రోవ యయినను మేఘు నుజ్జయినికిఁ బొమ్మని చెప్పి యధిక ముగా నుజ్జయినీ వర్ణనము పది పండ్రెండు శ్లోకములలోఁ జేసెనట. ఇట్లు గాళిదాసుఁ డుజ్జయినీ వాస్తవ్యుఁ డని పలువురు తలంచుచున్నారు. ఇది సంగతము గా వచ్చును. కాని యీక్రింది సాధనములఁ బట్టి యాతఁడు గోదావరీ తీరము వాఁ డనియు గుర్తింప నగుచున్నాఁడు. కాళిదాసు వైదర్భిరీతికిఁ బ్రవర్తకుఁ డని యాలంకారికు లనిరి

శ్లో. సిక్తా మధు ద్రవేణేవ యస్య నిర్వివళా గిరః
తే నేదం వర్ష వైదర్భం కాళిదాసేన శోధితమ్.

దండి—అవంతి నుందరీ కథ.

సరస్వ తీవ కాష్ఠాటి విజయాంకా జయత్యసా

యా వైదర్భ గిరాం వాసజ కాళిదాసా దనంతరమ్.

వైదర్భి గౌరవీయాది రీతులు తొలుతఁ దత్త ద్వేష
వాస్తవ్యు లగు కవుల రచనముల ననుసరించి యేర్పడిన
యి యుండు ననుట సంగతము. వైదర్భి రీతికిఁ గాళి
వాసు జనకుఁ డగుటచే నాతఁడు తద్దేశ జనితుఁ డగు
ననుట సముచిత మగును. విదర్భ దేశ మిప్పుడు నైజాం
రాష్ట్రమున 'బెదర్' అను పేర నున్నది. అది గోదావరి
ప్రాంత దేశమే. మఱియు ~~నే~~ సేతుబంధ కారుఁడు ప్రవర
సేనుఁడు కుంతల దేశాధీశ్వరుఁ డగుటచేతను, విక్ర
మార్కుఁడు కాళిదాసుని రాయబారిని గాఁ బంపినవి
ప్రవరసే నాదు లగు వాకాటక రాజుల దగ్గఱ కయి
యుండఁ దగుటచేతను, నా కుంతల దేశము సరిగా నేఁటి
నైజాం రాష్ట్రమే యగుటచేతను, ఉద్యోగ వశమున
చుజ్జయినిలో విక్రమార్కు నొద్ద నున్న కాళిదాసు
స్వదేశ మగు కుంతల దేశమునకు రాయబారిగాఁ బోవుట
సంగత మగుటచేతను, మఱియు మేఘ సందేశమున
యతుఁడు ప్రససించిన ప్రదేశము 'రామ గిరి' యని
యుండుటచేతను, రామ గిరి గోదావరి తీరమున భద్రాద్రి
ప్రాంతమున నున్నదే యని దేశ చరిత్రజ్ఞులు ప్రాజ్ఞులు
పలువురు ప్రఖ్యాతపఱుచుటచేతను, యతునికి రామ గిరి

మొయిలు మెఱుగులు

ప్రవాస కల్పనము కాళిదాసు తనకుఁ బరిచిత దేశ మగుటఁ బట్టి కావించినది కాఁదగి యుండుటచేతను, య తౌపదేశ మునఁ గాళిదాసు తన విప్ర యోగ వ్యధనే వర్ణించుకొనె నని పలువురు ప్రాజ్ఞులు భావించుచుండుట విశ్వాస్య మునఁ దగి యుండుటచేతను, నాతఁడు విదర్భ దేశ జనితుఁ డని తలంచుట గూడ యుక్తి సహ మే యగును¹ కాళిదాసు గోదావరి తీరపు విదర్భ దేశమున జనించి మహా కవి యై వైదర్భీరీతి నిర్దాత యై యుజ్జయినిలో విక్రమార్కు నాస్థానమునఁ జేరి యక్కడి కవి రత్నముఖలోఁ దరళ మై వెలసి యుండ వచ్చును.

మే ఘ స ం దేశ ము.

సంస్కృత వాఙ్మయమున మేఘ సం దేశమున కసాధా రణ గౌరవము గలదు. స్వరూపమునఁ జిన్న దయ్యును

1 రామగిరి చిత్రకూటములు గోదావరి తీరమున భద్రాద్రి ప్రాంత ముల చున్నవే యని నలువ దేడ్లకుఁ బూర్వము శ్రీ కె. వి. లక్ష్మణ రావుగారు తిలక మహాశయుని 'కేసరి' పత్రికలో వాదము సలిపి నిరూ పించిరి. ఆంధ్ర సాహిత్యపరిష ద్రజతోత్సవ సంచికలోఁ బైయథ్ మే శ్రీ సాగి వేంకట సరసింహముగారి 'రామ గి ర్యాశ్ర మేఘ' అను వ్యాస మున మరల నిరూపింపఁ బడినది.

కావ్యగుణములఁ బట్టి యిది యుత్తమ కావ్య మనఁ దగి
 యిది. కవి కుల గురుని తక్కిన కావ్యముల కంటె నిందు వ్యం
 గార్చి వైభవ మధికముగాఁ బొందుపడి యున్నది.
 గొందఱు కాళిదాసు తన విప్రయోగ వ్యధనే యేత
 త్కావ్యరూపమున వెల్లార్చుకొనె నందు రని యింతకు
 ముందే వాకొంటిని. అందలి ¹ శ్లోకములఁ బరిశీలింతు
 మీని యది యట్లే కాబోలు నని తోచును. యక్షుని
 నిరహ కాతరత, యక్షి సౌశీల్యము, నిందుఁ జక్కఁగాఁ
 బ్రదర్శింపఁ బడినవి. మేఘ మార్గమున నదీ నగ రాది వర్ణ
 నము, అలకా వర్ణనము, యక్ష నిలయ వర్ణనము, యక్షి
 స్వరూపాది వర్ణనము, సందేశ రీతి, యిం దసామాన్య
 వితాచాతురీ ధురీణములు గా నున్నవి వర్షర్తు రామణీ
 మక మిందు వాల్మీకి వర్షర్తు వర్ణనమును దలపించుచు
 యనోజ్ఞముగా నున్నది. రసిక దంపతి వియోగ వ్యధా
 మాత్ర కథా ఘటిత మై సార్వదేశికము సార్వకాలికము
 గగు తీరున స్వారస్యము వెల్లార్చుచుండుటచే నీకావ్యము
 ప్రపంచ వాఙ్మయముననే ప్రఖ్యాతి కెక్కినది. సంస్కృత
 యున దీనికి నూఁటింటిదాఁక ననుకరణములు, నిరుపదింటి

1 పూర్వమేఘమున 16, 25, 26, 29, 38, 39, 45; ఉత్తర
 మేఘమున, 4, 22 శ్లోకములు చూడుడు.

మొయిలు మెఱుగులు

సహూసదూ రాన్వయాది క్లేశములు తొలగఁ ద్రోసి
కొని వెలసినది. మఱీయు నిది యల్లనల్లనవిరియుచు,
వల్పులు గొల్పుచు నమృత బిందు లొలుకునలరు రేకులఁ
బోలె సులలితము లై జిలుజిలు మనఁ జలువలఁ జల్లుచుఁ
జవులఁ జిందుచు విందులు గొలుపుచు నున్న పలుకుల
పొలుపుతో మురిపపుటొయ్యారపుటూపుఁ దోపించు
శయ్యతో దేసి తెలుఁగు తీరునఁ గడుఁదియ్య మయిన
పాట సౌరుతో నిడ నిట్లు తెలిఁగించు టన్యుల కసాధ్య
మనఁ దగిన ట్లున్నది. పాతక హృదయముల నీ రచన వల
వైచి తీవ్విచినట్లు వశము గావించుకొను చున్నది. సం
స్కృత రచనలఁ గల వ్యంగ్య వైభవ మెల్ల నిందు మిక్కిలి
చక్కఁగాఁ జవిగొనఁ దగి నట్లు సంరక్షిత మయినది. ఇం
తకు ముం దాంధ్ర కవీశ్వరు లనేకులు బహుసమర్థులే

యని సందేహించితిని. ఆసంస్కృత పదముల కంతకంటెఁ జక్కనిపద
మిం కొక్కటి తెలుఁగునఁ గానరాలేదు. ఇట్టి శృంగార సందేశమునే
క్రీ.నాథుఁడు 'రాయ బార' మని పేర్కొనెను.

చూ. శృంగార సైవధము, ఆ. 4 ప. 95.

'ఉన్మాదులు సంఘటింపఁగ సమర్థులె యెందును రాయబార
ముల్.'

తెలిగించినను నా యన్నింటికంటె నీ మొయిలు రాయ
బారము గుణోత్కర్షము గల దనుట నిర్వివాదవిష
యము. అందఱు తెల్లనేతలు నిండుకు లోఁగిపొవుటకుఁ
బ్రస్తుత కవికిఁ దెలుఁగుఁ బలుకుఁ బొలఁతెని నాలుకపై వలసి
నట్లెల్ల నాట్యమాడింపఁగల మెలపును, దెలుఁగు నాట
నేఁడు విలసిల్లుచున్న దేశి రచనా పరిణామముఁ జక్కఁ
దిలకించి దిద్ది తీర్చఁగల నేర్పును, అసాధారణ మగు
ర సార్ద్ర హృదయతయుఁ బ్రధాన కారణములు.

దేశి రచన.

తెల్లు బాసకు దేశి యగు ఛందో రచన నన్న యా
దుల నాట నుండియు నంతగాఁ బ్రాముఖ్యముఁ ఒడయ
దయ్యెను. ఈనడుమనే యది పరిపాషణముఁ బడయ
సాగినది. ఈవిషయ మెల్లఁ బ్రపంచించుట కిది చోటు
గాదు. శ్రీ ప్రసాదరావుగారు మందాక్రాంతావృత్తము
లలో నున్న సంస్కృత గ్రంథమును దెలుఁగునఁ జానికీ
జేరికగాఁ జెప్పఁదగిన దేశి చ్ఛందో భేదములతోఁ దెలి
గించిరి. అవి సీస, ద్విపద, తరువోజ, రగడ, రచచల కంది
పొంది యున్నవి మూలము ప్రతిపద చమత్కార భరిత

మొయిలు మెఱుగులు

మయిన కాళిదాసుకృతి యగుట, పరివర్తనము రససిద్ధుని రచన మగుట, ఛందము దేసి యగుట, యీ తెలుగు కృతి కింత పొలుపు గూర్చినవి.

సీసపద్య ప్రథమ దశ సమాన గతితో నైదుమాత్రల గణములు గలిగి, మందాక్రాంతా ఛాయ గల పద్యముగాను, సీసచ్ఛాయ గల పద్యముగాను, ఖండగతి-ర్థుంపె-చాపు-తాళములలోఁ బదములుగాను, అథ్యాత్మ రామాయణకీర్తనము, గజేంద్ర మోక్ష కీర్తనము (రాజేంద్ర విను సుధా రాశిఁ ద్రి-కూటాద్రి-ఇత్యాదికము)ల మట్టునను, హృదయముగాఁ జదువఁ దగి యున్నది.

ఛంద మిందు మాత్రాగణ ఘటితము గాన గురుల ఘ్నక్షర పరివర్తనానుకూల్యము, యతి ప్రాసాన్యతర సంధాన సౌకర్యము, అలల వంటి పెద్ద పెద్ద చరణముల యూపుటాయోగ్యము, సమకూరి కవికిఁ బరివర్తనమున పైర్వ విహార సౌఖ్యము నొసంగినవి రచనము లిట్టివి మన తెలుఁగునఁ బ్రాతః కాలపు యక్ష గానములలోఁ గాన నగును. కందుకూరి రుద్ర కవి రచించిన సుగ్రీవ విజయమునఁ బదముల నిందుకుఁ దార్కాణగాఁ జూడఁదగును.

కాని వానిలోని దేశి రచన లీ కృతిలోని రచనల వలె నిగ్గులు దేరినవి గావు.

ఇ ది య ట్ల గా న మే

యతులు (జక్కులు) కథా సాత్ర వేషములు గొని సృత్య గేయాత్మకముగాఁ బ్రదర్శించు దృశ్య రచనమునకు యట్ల గాన మని పేరు. తొలుత నవి శ్రీ శై లాహోబల షర్వ తాదు లందుఁ బ్రదర్శితము లగు చుండెడివి. ఇదియు నేక సాత్ర ప్రయోజ్యము, దృశ్య రూపకమే. ఇదియు సృత్య గా నాభిన యానుగుణ మగు రచనా చమత్కృతి గలది యే. ఇందు యతుఁడే కథా నాయకుఁ డగుట మఱియు విశేషము. ప్రధాన గ్రంథ మెల్ల గేయాత్మక ముగా చున్నచు గ్రంథ కర్త కడు నేర్పుతో మూల మందలి గ్రంథారంభ శ్లోకముల నైదింటిని చూచిక గాను, నాయకుని స్వగత సంభాషణము గాను బరివర్తించుటచేతను గ్రంథాంతమునఁ గూడ సంస్కృతమున వొరకు చున్న ప్రక్షిప్త శ్లోకములకు సరస సంగతి గల్గు నట్లు మంగళాంతత యేర్పడు నట్లును, కథా చమత్కృతిని గల్పించుటచేతను వర్ణనై కాత్మక మయిన కాళిదాసుని

మొయిలు మెఱుగులు

మేఘ సుదేశమున కీ మొయిలు రాయబారమున గా
నాభినయ చమత్కార సమంచిత మయిన దృశ్య రూపకత
సమకూడినది.

మ కు ట ము లు

గ్రంథ కర్త తన గేయ రూప పరివర్తనములకుఁ
బెక్కించికి మకుటములఁ గూర్చెను. అవి కొన్ని సరిగా
మూలమునకుఁ బరవర్తనములు కొన్ని మూలానుగుణము
లగు కల్పనా విశేషములు. పూర్వార్థమున కెల్ల నన్విత
మగు మకుటము (పల్లవి) చాలఁ జమత్కృతి గలది.

“క్రొవ్విటపు వగలాడి కూర్చి సంగడికాడ !

క్రొవ్వియిలు తేడ ! గయికొవ్వు నావిన్నపము;
నెవ్వి.....

..... సారస్యము గలాడ!”

పలుకు పొంక (సౌశబ్ద్యము) మిందుఁ గులుకు
లాడు చున్నది. కాళిదాసుని వ్యంగ్య గౌరవ మిందు
గడలుకొన్నది. క్రొవ్విటపు వగలాడికిం గూర్చి సంగడికాడ
వయి కూడి వినోదించు చుంటివి గాన నీవే నా నెయ్యి
రాలి యెడఁబాటువగపును గుఱుతింపఁ గల్గుదువు. జీవన

మిచ్చి సర్వ లోకమును దేల్చు సారస్వము నీ కున్నది. కావున నా విన్నప మాలింపను బాలింపను గల్గుదువు. అని యిందు ధ్వని ఇట్టి ధ్వని చమత్కృతి కాళిదాసుని కృతిలోఁ బిక్కటిల్లి యున్నది.

శ్రీ వేంకటరాయ శాస్త్రులవారు తమ యాంధ్ర వ్యాఖ్యానమునఁ బద ప్రయోజన మను పేర నిట్టి వ్యంగ్య చమత్కృతులఁ జాల వివరించి యున్నారు. శ్రీ ప్రసాద రావుగా రా వ్యం గ్యాధముల కెందును భంగము గల్గని యట్లు, అంతే కాక పరిపాక్షణము గల్గు నట్లు, తమ తెలుగు సేత వెలయించిరి. అట్టి పట్టు లనేకములు వివరించి తెలుఁ దగినవే యయినను విస్తర భీతిని విడుచుచున్నాను. పూర్వ మేఘమునఁ దొలి మైదు శ్లోకములు బోచు గడమ మెల్ల నలకా నూర్గ చర్ల నాత్మకములే కాన యన్ని పాటలకు నిదియే పల్లవి మై యుల్లాసము గొల్పుచున్నది పాట పాటకును నీ పల్లవి యనుగత మై యాశ్లోకార్థము మేఘులఁ గూర్చి యక్షోక్తి యగుటకు స్థిరము జేయు చున్నది ఉత్త రాధమున—“కలిమిచెలి కాఁపురము పూ యలకా పురము.....” ఇత్యాదికము కలికిల్పితము. అలకా పుర వర్ణనాత్మకము లగుచుండ్రెండు శ్లోకములకు

మొయిలు మెఱుగులు

నీ మకుటము పసుపడి యున్నది. యతుడు తన యింటి పట్టు నానవాళ్లు చెప్పు శ్లోకము లేడు నాకు మేఘు సందేశమునఁ గడు వేడుక గూర్చుచుండును. తెలుఁగునేతల లితల లితముగా నున్నను నీశ్లోకములు గూడ దేశిగేయ రూపముగానే యుండఁ దగిన వనుకొనుచున్నాను. యక్షి స్వరూప వక్ష నాత్మకము లగు రెండు పద్యములును శ్రీనాథుని సూర్య శతక శ్లో కాంధ్రీకరణములఁ దలపించుచు మనోజ్ఞములుగా నున్నవి.¹ వీని తెలుఁగునేత తీరు కవి శేఖర శ్రీ వడ్డాది సుబ్బారాయ కవి కృ త్యువజ్ఞ మై శ్రీ పిచ్చయ శాస్త్రి రచనమునఁ దెలుఁగుఁ బొలుపున విరివిసెంది, విందుగొల్పి యిందు గేయతం బడసి కడుంగడు విందు గూర్చుచున్నది.

యతుని సందేశము శ్రోత్ర పేయ మైన దని “సందేశం మే.....శ్రోష్యసి శ్రోత్ర పేయమ్” పూ. మే. శ్లో. 13 న. య యోక్తి రూపమునఁ గాళిదాసు చెప్పెను.

1 చూ. శాత శ్వామలతాయాః పరశు రివ ... సూర్య శతకము చిఱుసానఁ బట్టించి చిక్కిరిసేయించిన గండ్ర గొడ్డలి.....

(కాశీ ఖండము.)

ఉత్తరమేఘమున నా సందేశము 10 స్లోకములలో
 నున్నది. అందు “శ్యామాస్వంగం...” అను స్లోకము
 మొదలు 6 స్లోకములలో యక్షుని విరహవస్థయు, “న
 త్వత్తానం” అను స్లోకము మొదలు 4 స్లోకములలో
 నిరాశచే బ్రాణములు గోల్పో వల వని యక్షి
 నోదార్చుటయుఁ గలవు మొదటి 6 స్లోకములకు “జీవి
 తేశ్వరి! నిన్నుఁ బాసియు.....వినఁగదే” అను మకుట
 మును, గడమ 4 స్లోకములకు, “తెగువ సేయకు మాస
 తెగఁ గోసికొని.....మన్నింపుమా” అను మకుట
 మును విషయానుగుణముగా సందర్భోచితముగా
 7 మాత్రలును 5 మాత్రలును గల గణముల గీతకలలో
 శ్రీప్రసాదరావుగారు కల్పించిరి. ఆ సందేశ మందలి ‘శ్రోత
 వేయ’ త శ్రీప్రసాదరావుగారి తెలుఁగుసేతలో మా
 లాధిక మై మురిపించుచున్నది.

ఇది ప్రయోగార్హము.

రస భావ మయ మయిన కథార్థము, అభినయ
 నాట్య గా నానుకూల్యముతో సందచందము లొదవిన
 పద బంధమును గల యీగేయ రూపకము రసిక విద్వ

మొయిలు మెఱుంగులు

తానామాజిక సమక్షమున బ్రయోగమును బడయఁ దగి
యున్నది సామాన్య జనులు సామాజికు లగుచో దీని
ప్రయోగ సాభాగ్యము ననుభవింపఁ జాలరు.

కృత్యాది రచనలు.

శ్రీ సూర్య ప్రసాదరావుగారు రచించిన పద్య
ములు 'పెంపుడు బిడ్డ' యన్నవి సుమనో మనోజ్ఞములు.
1, 4, 5, 13, 17, పద్యములు చదువుటలో నా తలఁపులు
పులకరించినవి శ్రీ సాహిత్య సమ్రాజులు శ్రీ శ్రీ శ్రీ
విక్రమ దేవ వర్మ మహారాజులుంగారి దత్త పుత్రికా
కళ్యాణ పద్యములు కవితా రచన మయ్యుఁ గవి కల్పన
గాక నిక్కపుఁ బల్కుఁ జక్కందనముతో నిగ్గులుదేరి
యున్నవి కాళిదా సాశ్రయ మగు విక్రమ నామమునకు
నాంధ్ర కాళిదా సాశ్రయ మగు విక్రమ నామమునకు
నైక్యమును, గృతి కన్యను బెంచుకొని రా మార్పణము
గావించుటలో విక్రమ భూపునకు జనక సమానతయు
నందముగాఁ బొందుపడినవి వీనియన్వర్థతలో నేదో
యశాచితి యనభివ్యక్త మై స్ఫురించు చున్నట్లున్నది శ్రీ
సూర్యప్రసాదరావుగారి తండ్రిగారు శ్రీ తమ్మయరాట్క

పీద్రులు శ్రీ ముక్కువిల్లి సాంబయ శాస్త్రిగా రను విద్య
త్కవివర్యుల నాస్థాన కవిని గాఁ గొని పోషించిరి. ఇట్లు
విద్యతోపకతను బడసి భూనేత యై వెలయుశ్రీ
ప్రసాదరావుగారిని గౌర వాస్థాన కవినిగాఁ బరిగ్రహిం
చుటచే శ్రీ విక్రమ దేవ వర్మ మహారాజులుంగారికి
సాహిత్య సమ్రాడ్భిరుదము సార్థక మయినది.

నేటి యాంధ్ర కవీశ్వరులలో నుత్తమోత్తముల
నేటి వ్రేళ్లవై లెక్కింపఁ బూనుచో శ్రీ సూర్య ప్రసాద
రాయ కవి గా రుదుఁ గుడి చేతి వ్రేళ్ల లెక్కలోనే కుదు
ర్కొనఁ గలరు. నిస్సామాన్యముగాఁ గాళిదాస కృతులఁ
దెలిగించుటచే వా 'రాంధ్ర కాళిదా' సనఁ బరగిరి. ఈ బిరు
దము 'అభినవదండీ,' 'అంధ్రవాల్మీకి' ఇత్యాది బిరుదములఁ
బోలిన వగుటలో స్వారస్యము లేదు. సంస్కృత వాఙ్మ
యమున వాల్మీకి, కాళిదాసు దివ్య కావ్యముల రచించి
వే ర్వెలసిరి. సంస్కృత వాఙ్మయమున వారి కెట్టి స్థానము
గలదో యష్టి స్థానము నాంధ్ర వాఙ్మయమున నాక్ర
మించిన వారికే న్యాయముగా నా బిరుదములు చెల్లఁ
దగినవి శ్రీ ప్రసాదరావుగారు స్వయముగా శూర్యుల

మొయలు మెఱుగులు

చలతో నట్టి కృతుల రచింపను, గాళిదాసు నంత గౌర
వము గడింపను నద్దులే యగుదు రని నా నమ్మకము. ఇంక
బై పరివర్తనములతోపాటు స్వతంత్ర కృతులను గూడ
గూర్చి సరియయిన తీరున నాంధ్ర కాళిదాస బిరుదమును
శ్రీ ప్రసాదరావుగారు, అత్యంత మనస్వర్ధపఱచుకొనగలరు
గాక !

శ్రీ మహారాజులుంగారి యాస్థాన మం మంత్రకు
ముందు శ్రీ నెట్టి లక్ష్మీ నరసింహము కవి రత్నముగా నుం
డెను. ఆయన లేని కొఱత మాయు నట్లు శ్రీ ప్రసాద
రావుగారు మరల దొరకుట శ్రీ మహారాజులుంగారి
యదృష్ట విశేషమే. శ్రీ విక్రమ ప్రభులు మఱియు నెన
మండ్ర గవి రత్నముల నాస్థానిలోఁ జేర్చుకొనగలరు
గాక !

సరస సత్కవితా విశారదుఁడు సూర్య ప్ర
సాద రాజ్ఞుణి పూర్వజనికృతామిత పుణ్య
పరిపాకమునఁ గాంచె బహు కావ్య కన్యకల
సురుచి రాలంకార సుందర తరాకార
వరణీయ గుణ వృత్తి వాక్చమత్కృతి మతుల

వార లెల్లను భాగ్యవతులే, యయిన నేమి
మురిపంబు పరువంబు ముద్దు ముచ్చటలు నిం
పును సొంపు నధిక మోమొయిలుఁగన్నియ ! నీకె.

ప్రాత కాలపు వేష భాష లిప్పటి కావ్య
బాలికల్ మెచ్చ రని పరికించి నీ తండ్రి
స్వాతంత్ర్యమును దొంటి సంప్రదాయముఁ జక్క
సమకూర్చి పద పద్య సంగీత నాట్య రస
చాతురుల్ నేర్పి నిను జనముద్దుగాఁ బెంచె
సభలలో నీ యాట సౌరు పాటల తీరు
ఖ్యాతి కెక్కించె విక్రమ భూపు మెచ్చించెఁ
ప్రీతి నాయన కిచ్చెఁ బెంపకపు బిడ్డగా;

పరమ పురుషునకు రఘుపతికి ని న్నర్పించి
తరియించినారు నీ తండ్రి పెంపుడు తండ్రి
చిర కాల మఖిలాంధ్ర సీమ నలరించుచును
జెలఁగుమా సుకృతి! యాశీర్వాచన మిది నీకు

1

క మ్రానేక కళా రసజ్ఞ ! బుధ లో
 క స్తోత్ర పాత్రా ! కవీం
 ద్రామ డ్వాజ వసీ వసంత ! బహు భా
 షారాధన ప్రక్రియా
 నమ్ర స్వాంత ! మనోజ్ఞ కావ్య రచనా
 నంద న్నతీ ! సాహితీ
 సమ్రాట్సుద్భిరు దాంక ! విక్రమ మహీ
 శా ! నీకు దీర్ఘాయు వౌ.

2

నీ ధర్మ పాలనా నిరతి వెల్లడి నేయుఁ
 బూజ్య యశా జయపురీ రాజ్య లక్ష్మీ
 నీ మ హాదార్య చర్య మహాత్త్వముఁ జాటు
 నతు లాంధ్ర విశ్వ కళాలయమ్ము
 నీ విశ్వ వినుత భాషా వైదుషిం దెల్పు
 మహిత సాహిత్య సమ్రాట్టు బిరుదు
 నీ దయా సత్య శౌ చాదులం బ్రకటించు
 రాజర్షి సత్ప దార్హ ప్రవృత్తి

అహంభ భవదీయ సుగుణ సంపదల నెంపు
నిందు జాచిల్లె కంఠం వెన్నెలల నన్ను
నీ లగత్కర్త సత్యం వర్ణించ నేర్పు
నిబంధించి పాత్ర ! నిత్ర మోర్చి కళత్ర !

3

చేవి భాగవతముఁ దెలిసింది ధీర యశ
స్తమఁ జైన కవి లోక చక్రవర్తి
దీ నార్థి కవి బు థాఫీ నాథుఁడై లోక
విఖ్యాతం గన్నట్టి నిశ్చయత
పరమ భాగవతుఁ డౌ ప్రహ్లాదునికు సాం
యగు విష్ణు భక్త లో కాగ్ర గామి
భువ తత్త్వ విదుఁ డైన జనక రాజుని
బ్రతి యను వగు మహా రాజ యోగి
పారుష జ్ఞాన కీర్తలం బరంగు మేటి
యైన నాతండ్రికిని దమ్మయ ప్రభునకు
నఖిల కల్యాణ గుణ రాశి వైన నీవు
బాల్య మిత్రుండ చగుట మాభాగ్య మధిప !

4

పదియును నాల్గు మాసముల
 ప్రాయమునం బితఁ బాయు దుర్దశా
 స్పదునకు నాకు ని న్ననెడు
 పట్టున భూవర ! తండ్రి గన్న చో
 నొదవెడు భక్తియుం జనవు
 నూటట గొల్పి తనంతఁ బొంగు నా
 హృదయమ సాక్షి సూర్య పిత
 యే పిత నెచ్చెలి యన్న సూక్తికిన్

5

తనవలె బుత్త్రుఁడున్ సుకవి
 తా చణుఁ డై నపు డెంత ప్రీతి గ
 ల్గునొ కవి యైన తండ్రి కిది
 గో ! యది నీమొగ మందుఁ దోఁచెడున్
 జనక సమాన ! యట్టి పితృ
 సమృద్ధ సంపద నాకుఁ జూపి నన్
 దనిపితి గాన నీవు పితృ
 డై వమ వంచు నమస్కరించెదన్.

6

అపరమాంబులకు సత్తా నశ్వరము
 శుద్ధిగా నామమున సే
 అపరమా గావ్యులను గృహస్థులను
 త్పాదించి నే నియోజక
 బహుళా కాసుక గాంగ మా కెయియుంగ
 న్యక సేకు నర్పించు ని
 మెరుగం బెంపును పీడ్చగా మునుమా
 పై హలం వైకొంగుచే.

7

సకల లోకము మెప్పు సరసతా గరిమచే
 గవి కు లామోద సంతకలన చేత
 సరసులకును నింపు సమకూర్పు పెంపుచే
 విష్ణు వ దాధీన వృత్తి చేత
 మెటుంగు లీనెడు మేలి మెలకువల్ కలిమిచే
 దావ మా ర్చెడు చల్లదనము చేత
 మిన్నందు విపుల భా వొన్నత్య యుక్తిచే
 సుకృతి గీ తామృత ప్రకృతిచేత

పెంపుడు బిడ్డ

నిన్నై పోలిన దీమొయిలో కన్నై మిన్న
గొనములం బట్టి యిది నీకుఁ గూఁతు రనుట
కన్నిటం దగి యున్న దట్లగుటఁ జేసి
కూఁతురుగ దీనిఁ గొని పెంచుకోఁ గ దయ్య !

8

పువ్వుదేనె సోస లై చెవుల పండువు నేయు
కలికి పల్కుల ముద్దు లొలుక నేర్పు
బద్దెమ్మలోఁ బాట పాటలోఁ బద్దెమ్మ
గూడి రా హాయిగాఁ బాడ నేర్పు
నరఁటి పం డొలిచి లా నఱచేత నిడు రీతి
భా వార్థములఁ దేటపఱుప నేర్పు
గా నాభినయ నాట్య కవితా కళలఁ గూర్చి
యరు దార నాటకా లాడ నేర్పు
సర్వ గతుల నీకును సంతసమ్మఁ గూర్పు
గాళిదాస సత్కవి మేఘ కావ్య కల్ప
పుష్ప సౌరభ లహరికా మూర్తి యైన
మా మొయిలుఁ గబ్బపుం గన్నై భూమహేంద్ర !

9

పితృ సఖుడ వైన నీకు సుప్రీతి నించు
నంచు నిక్కావ్య కన్య సర్పించి నాడ
ననుగు బిడ్డను దీని రామునకు దక్కి
నన్య దైవతములకు నీయకుము తండ్రి!

10

మాకబ్బపుఁ గన్నియలు త్రి
లోకై కారాధ్య భక్త లోక ప్రియు నీ
తా కాంతు నమజ్జనతా
శ్రీకరునిం దక్క నొరులఁ జేకొనరు సుమీ.

11

హృదయ గర్భము నుండి యుదయింపకయ మున్న
శ్రీరామ విభు నే వరించు వ్రతము
నకలంక విమల తారక మంత్ర రాజమ్ము
ననుపదమ్ము జపించు నట్టి దీక్ష
సకల లోకాత్ముఁ డీశ్వరుఁ డన్న దృఢ బుద్ధి
లోకమ్ము నేవించు లోలతయును

పెంపుడు బిడ్డ

బలితృ లోకమున కవ్యయ మహానం దాను
 సంధాన మిడు శక్తి సంపద యును
 నపున రావృత్తి పద సు ఖావాప్తి నాత్మ
 విభునిచే దమ తండ్రి కిప్పించు నెనరు
 గలిగి యుందురు మత్కావ్య కన్య లెల్లఁ
 గాన నిక్కన్నె జానకీ జాని కిమ్ము.

12

జన్నపున్నెల నాగటి చాలు గన్న
 కన్నె సీతఁ బెంపుడు బిడ్డగా గ్రహించు
 జనకు రీతి మా మొయిలుఁ గన్నెను గ్రహించి
 ప్రీతి శ్రీరామ విభున కర్పింపు మధిప!

13

మాక్తికమున్ సువర్ణ మయ
 మండన యుక్తముఁ జేయు రీతి' స
 ద్భక్తి ధనంబ కట్నుముగఁ
 ద ద్రఘు రామునకున్ శుభార్థ వా
 గ్రక్తి ఘటించు నివ్వెయిలుఁ
 గన్నియ నర్పణ నేసి తత్కృపన్

ముక్తి సతీ స్వయంగ్రహణ
మోద సు ధాంబుధిఁ దేలవే నృపా !

14

అన్యుల్ సత్కవు లెందఱో స్వకృతి క
న్యా దానముల్ నేసి త్వ
న్తా న్యారాధన ధన్యు లై మనిరి స
మ్యగ్భక్తి శ్రీ భర్తకున్
గన్యా దానము నేయఁ దగ్గ కృతి క
న్యన్ నీ సుతం జేసి తా
ధన్యుం డౌ టిది నాకు నొక్కనికె కా
దా చెల్లె రా జోత్తమా !

15

కూతు కొడుకును గొడుకుగాఁ గొని యశేష
వితత జయపురీ రాజ్య మిచ్చితివి దేవ !
కొడుకు కూతుఁ గూతురుగొంగఁ గొంటి విపుడు
దీని కే మీయఁ గల వీవె దీవనలను.

16

అతుల సౌభాగ్య రేఖ యై యలరు నీదు
ననుగు బిడ్డ సువర్ణ రేఖాంబ వోలె
ముద్దుఁ బెంపుడు బిడ్డ యివ్వెయిలుఁగ న్నె
గూడ నీ కూరిమిని జూఱగొనును గాక!

17

విక్రమ ప్రభు పోషణ వెలసె నాఁడు
కాళిదాసుని యష్టేషు కావ్య కన్య
విక్రమ ప్రభు కూతురై వెలసె నేడు
బళిర! మాచిన్ని మొయిలుఁగ బృంపుఁగ న్నె.

ఇట్లు,

భవ ద్విధేయుఁడు,

జయపురము,
ప్రమాథి సం||
విజయదశమి.

} త్రిపురాన వేంకట సూర్య ప్రసాదరావు,
దంతహరుండా మాల్కుదారు,
సిద్ధాంతము.

శ్రీ

రామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః

గురుభ్యో నమః

దత్తకృతిపుత్రికా సమర్పణము

1

శ్రీరామ ! సూర్య వంశ
క్షీరాంబుధి పూర్ణ సోమ ! శ్రీత జన రక్షా
పారీణ కృపారామా !
తా రాచల నిలయ జపిత తారకనామా !

2

చిన్నారి మొయిలు గబ్బిపు
గన్నియ నీ కర్పణమ్మ గావించుటకు
మున్నగ నా యొనరించెడి
విన్నపముం జిత్తగింప వేరఘరామా !

3

మత్స్యకుం దైన తమ్మయ రాట్కవీంద్రుని
పుత్రరూపం బైన పుణ్య ఫలము
సకల భారత మహీ సార్వ భౌమ కుమార
కరదత్త బహుమతుల్ గనిన సుకృతి

దత్తకృతి పుత్రికా సమర్పణము

జాలు కొడుకయ్యెఁ బో మా ప్రసాదరాయఁ
డంచు లోలో మహానంద మంది నాఁడ.

9

మెచ్చును నచ్చెరువుం గొని
ముచ్చట పడు నాకుఁ దనదు మొయిలు సుత నతం
డిచ్చెం బెంపుడు బిడ్డగ
నిచ్చిటుతం గొ వ్వుటంచు నెంతయుఁ బ్రీతిన్.

10

ఇచ్చి రామవిభు వరించుట మా కావ్య
కన్యకలకు వ్రతము గాన దీని
నల రఘూద్వహునకె యర్పింపఁ దగు నంచు
నతఁడు నెప్పి నాకు నప్పగించె

11

తన పితకుఁ సఖుండ నని
తా ననుఁ దండ్రిగ నెంచు నాతఁ డే
నును సుత నిర్విశేషత మ
నోగతి నాతని గారవెంతు మా

దత్త కృతి పుత్తికా సమర్పణము

విచిత్ర పితృ క్ర మాగతః
విత్త చింతన భూరి సౌహృదం
బహువధియై విశుద్ధతర
మై తర మై కర ముల్లసిల్లెడున్.

12

తనదు తండ్రికిని నాకును గల్లు చిననాటి
చెలికార మిందు చూల్కొలుపు తలఁపొ
తండ్రి నెచ్చెలి నొటఁ జనకు నాయెడఁ దోచు
భక్తి భావముఁ దేట పఱుచు తలఁపొ
తనయందు నా కున్న తనయ వత్సలతకున్
నెన దీక్రియం జూపుకొనెడు తలఁపొ
కృతి దాన సుకృత సంగతి గూర్చ స్వకృతి నా
చేత నీ కర్పింప జేయు తలఁపొ
తెలుపు నిది యకార! యని మెచ్చి దీని నాదు
కూర్చి పెంపుడు బిడ్డగాఁ గొనుచు నీకు
ముద్దు లొలికెడు నీ చిన్ని మొయిలుఁ గన్నె
నర్పణము చేసితి గ్రహింపు మయ్య! రామ!

దత్త కృతి పుత్రికా సమర్పణము

13

రామగిరిని జక్కు రాయబారము వాడె
రామ భక్తు సరస రసన నాడె
రామ! నిన్నుఁ గూడె మా మొయిల్ కన్నె యా
ధరణి కన్య వోలె ధన్య గాదె?

14

కాళిదాసుని యష్టేఘ కావ్య కన్య
యమర భాషకుఁ దొడవుగా నలరి నట్లు
మా మొయిలుఁ గన్నె నీకృపా మహిమ వలన
నాంధ్ర భాషా విభూష యై యలరుఁ గాత

జయపురము,
౨౨-౧౦-౩౯.

}

ఇట్లు,
భవద్దాసానుదాసుఁడు,
శ్రీవిక్రమదేవవర్త.

శ్రీ

రామచంద్ర పదబ్రహ్మణే నమః.

గురుభ్యో నమః.

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

1

శ్రీ విష్ణు పాదాబ్జచింతాతపస్సక్తి
నతులరాజ్యాశ్రమమహర్షి యైవర్తించు
శ్రీ సతీ విభునిభ శ్రీ కృష్ణచంద్ర భూ
పాగ్రణీ సుచిత మహా తపగి ఫలమునకు,

ఉత్కళాంధోద్విగ్ని సత్కిర్తిచంద్రికల
మిన్నందు ముత్యాల మేలుకట్టు రచించు
శ్రీ వాగుమాతుల్య రేఖాబికాగర్భ
శుక్తిజనితామూల్యముక్తా ఫలంబునకు,

తన విభుత్వమున నత్యంత పూజ్యతఁ గాంచి
మహనీయ సర్వ సంపదలతో నలరారు

17

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

జయపుర ప్రాజ్య రాజ్య శ్రీని గుణయుక్తి
రంజించి పాలించు రాజర్షి చంద్రునకు,

ఆమ రేంద్ర విభ వార్హుఁ డగు మహా రా జయ్యు
నాడంబరం బొకిం తైన లే కనిశంబు
సామాన్య సంసారి చందానఁ జరియించు
పరమ సాత్త్విక భావ భరి తానుభావునకు,

అగు నన్న తన మాట యయ్యె నంటయ కాఁగ
భా వ్యర్థ భూ తార్థ ఫణితు లొక్కటి నేసి
యాటు నూ తైనఁ దా నాడి తప్పని నిత్య
సత్య భాషా హరిశ్చంద్ర రాజేంద్రునకు,

అన్య నృప దుర్లభ మహా వదాన్యత పేర్చి
నాంధ్ర విశ్వ క శాలయమ్ముఁ బ్రోచుచు నాంధ్ర
భారతీ ప్రత్యేక పక్షపాతము సూపు
నాంధ్ర లో కారాధ నాధీన హృదయునకు,

కృతి కర్త యై లన త్కృతి భర్త యై యాంధ్ర
కవితా ప్రియంభావుకత్వమ్ము వహియించి

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాఢివందనములు

మహిత సాహిత్య సామ్రాజ్య లక్ష్మీ పట్ట
భద్రుఁడై యలరు విద్య త్ప్రభూత్వంసునకు,

భార తోర్వి సార్వభౌమ ప్రియ కుమార
కర దత్త కనక కంకణ విభూషిత హస్తు
లక్ష్మీ సరస్వతి లలనా కటాక్ష లీ
లా లసజ్జీవ నోగ్లాస ప్రశస్తు స
త్కవితా పతిమ 'నాంధ్ర కాళిదా' సనిపించు
కొన్నట్టి నా కూర్చి కన్న తండ్రిని దనదు
జయపురీ గౌర వాస్థాన కవి గాఁ గొన్న
యభిన వాదిమ విక్ర మార్క భూపాలునకు,

త్రీపురాన కుల పయోధి నిశీధినీ భర్త
విన తార్తిహర్త దేవీ భాగవత కర్త
మ త్పితామహుఁడు తమ్మయ రా ట్కపీంద్రుండు
నిజ బాల్య మిత్రముగ నెగడు సన్నిత్రునకు,

తన మిత్ర పుత్రు కృతి తనయ నని వత్సలత
మనుమరాలిని నన్ను మన్నించి మే లెంచి
కడఁక ననుఁ దనదు పెంపుడు బిడ్డగాఁ గొనుచు

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

నాగుణాలంకార నవమోహనాంగుళకు
నామనోనాథునకు నా రామచంద్రునకు
ననుబట్టి నర్పించి నను ధన్యుఁ గావించి
సుకృతి కన్యాదాన సుకృత సంపత్తి మైఁ
దను ధన్యుఁ గావించుకొని యపూర్వ ఖ్యాతిఁ
గొనిన నా పెంజకపు జనకునకు నాయనుఁగుఁ
దాతకును దాతకును ద్రాతకును నేతకును
బూత చారిత్రున కజాత శత్రునకు స
త్కిర్తి కామునకు సత్కృతి కళారామునకు
సుజన బంధువునకును సుగుణ సింధువునకును
నమర నిభునకును విక్రమ దేవ విభునకును.

వందనాల్ వినయ పూర్వ కృతజ్ఞతా వచో
మందార నవ పుష్ప మాలా మరంద ని
ష్యంద తుందిల రస జ్ఞేందింది రానంద
మందిరాయిత మత్స మభినందనాలు

2

ఆధునిక భోజ రాజైన యావిక్రమో
ర్వీ విభుండు ప్రమాధి విజయ దశమిని దనదు

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

జయపురము కోటలోఁ జలువ రా కట్టడపుఁ
 గొలుపు కూటము లోన నలు వారఁ గొలు వుండి
 చిన్ని దౌహిత్రుఁ డగు శ్రీ రామకృష్ణ దే
 వాత్మ పార్శ్వ నిషణ్ణుఁ డయి జీచ్చవడి చూడ
 నవ రస జ్ఞాఁడు కమల నాథ రాయలు విష్ణుఁ
 గను చూపు గముల నే తన మెప్పులు వెలార్ప
 ధృతి దివాకర మహంతి మ హాశయుని తల్కుఁ
 దెలి చెక్కులను ము ద్రశ్రులు జాలువాఱఁగాఁ
 జెలికాని రావు జీ చిటు నవ్వు తెలి డాలు
 నలుపు మోమున వింత చెలువమ్ము దొలఁకింప
 రసికుఁ డౌ నూతక్కి రామ శేషయ లస
 న్ముఖ వికాసము మనో మోదమున్ వెలయింపఁ
 దలినెట్టి రామరా వెలమి మై మఱి పొంది
 చిత్ర కోవిదుఁ డౌటఁ జిత్ర రూపముఁ దాల్చి
 విభు విలేఖకుఁ డైన విశ్వ నాథము మై ము
 దాశ్చర్య పారవశ్యమ్ము మై బులకింపఁ
 గొలుపు నందలి తక్కుఁ గల తజ్ఞ జన మెల్ల
 మేలు మే లని కడున్ మెచ్చి యకాదల లూఁప;
 ఆకళా కోవిదుం డాజయపు రీశుండు

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

నా తండ్రి ముఖమునకొ నాపాట లాలించి
క్రొమ్మెఱపు వగ లాఁడి కూర్చి నుగడికాని
రాయబారపు వింత రాకడల కెద మెచ్చి
పరమ సమృద్ధ పూర భరి తాంతరంగుఁ డై
పాత్రి నగు నను దత్తపుత్రిగాఁ గొను నప్పు
డానాఁటి రాజ సభ యుండుండి నా పాట
లాలించి నను మెచ్చి యరుసమ్ము గొన్నట్టి
యా రాజ వంశజుల కాన్య పోద్యోగులకు
నాన త్కవీంద్రులకు నాఁపండి తోత్తముల
కాపార జనములకు నానభ్యులకు నెల్ల

వందనాల్...

3

తన తండ్రి యైన సీతయ గురుని శుశ్రూషఁ
జననాఁడె చిత్ర లేఖన కళం గడిదేటి
ప్రథమ పఠనీయ చిత్ర గ్రంథ కర్త యై
ప్రణుతి కెక్కిన మహాపజ్ఞా సమేతునకు,

అల యజుతా గుహాదుల మాటువడి యున్న
తత భారతీయ చిత్ర కళా పురొన్నత్య

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

సౌభాగ్య గరిమంబుఁ జాటి చెప్పెడు 'భార
తీయ చిత్ర కళా' ఖ్య మై యొప్పుపొత్తమ్ము
నా గేశ్వ రామ్య నాంధ్ర గ్రంథ మాలకును
వెల లేని రతనంపుఁ గొలికి పూసగఁ జేసి
తెలుఁగు బిడ్డలకు జాతీయ చిత్ర కళాభి
మానముఁ గొల్పు విజ్ఞాన సంపన్నునకు,

సీత బోధకము లై నెగడు హాస్య వ్యంగ్య
కలిత రేఖా చిత్రముల వ్రాసి పె క్కేండ్లు
బహు గతుల 'భారతీ' పత్రికం నై సేసి,
తద్గత వ్యాస చిత్రము లటుంచి కడంకఁ
దన త. రా. బొమ్మలనె మున్ను మున్న వెదకికొం
చుబరాటమునఁ గాంచి యుప్పొంగు పాతకుల
'కీచిత్ర కోవిదుం డెట్టి డో మాతమా'
యనిపించి, సకలాంధ్ర జన హృదయ ఫలకముల
నక్షరంబుగ సువర్ణాక్షరంబుల తోడఁ
దన వేరు చిత్రించుకొనిన ప్రతిభా ఖనికి,

నానా విధ విచిత్ర నవ చిత్ర విరచనా
చాతుర్యమునఁ జిత్ర సత్కళా కోవిదుం

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

డను బిరుదు శ్రీ విక్ర మావ నీశ్వర మాళి
వలనఁ బొందిన కళా కల నాభిరామునకు,

చిత్ర సన్యాసముం జేసియుం బ్రభు నాజ్ఞ
ప్రియ మిత్ర బాంధవ ప్రేమకుం దోడు గా
మగుడఁ గుంచియఁ గళా మధుర మోహన భావ
విలసనము లొలయఁ గన్నుల పండువుగ నన్ను
నసమాన రమ్య చిత్రాలంకృతం జేసి
నట్టి నా తండ్రి కట్టచుఁగుఁ జెలికానికిని
జన వినుత చిత్ర లేఖన కళా నిధికి శ్రీ
తలిసెట్టి కుల కలశ జల నిధి కళా నిధికి
బ్రభు భక్తి విశ్వాస భరిత సద్భావునకు
మహి తానుభావునకు మా రామ రావునకు,
వందనాల్...

4

పెద్ద బుట్టులు గల్లు పెద పెద్ద సభలలోఁ
దన మాటె మీఁదు గా గొనబు యుక్తులఁ బేర్చి
యెద బల్కి నాఁచికొని యెల నవ్వు లొలయించు
మాట కారి తనాన మేటి యా గడుసరికి,

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

ఒకరు వోయిన చారి కొరగ కుండఁ ద నంతఁ
గడు స్వతంత్రత విశ్మంఖల విహార మొనర్చు
సముదారతర రాజస ప్రకృతి గల్గియును
నీతి నెడ నేయని వినీతి సంపన్న నకు,

కోలారు గనులలోఁ గొమ రారు జాళువా
తళుకులకు నెఱి మెఱుంగులు దిద్దు నచ్చంపు
బుద్ధి పెంపున మేలి విద్వేలకు నొడయఁ దై
యసము గాంచిన కళా రసి కాగ్ర గణ్యునకు,

మరు లేచు గడుసుఁ బడమటి బాస ప్రోయాలి
కులుకుందనపు బెళ్ళు మెలఁకువల మరగియును
దల్లి బాస పొలంతి దయకు ద వ్వయి పోక
కొలువ నేరిచిన యనుఁగుం దెనుఁగు బిడ్డనికి,

సుకవితా తత్త్వముం జూపి పింగళి వారి
యాఁడు బిడ్డగు కైత పోఁడుములు వెలయించి
యల కళా పూర్ణోదయపు టమృత దీధితుల
మహి వెల్లి గొల్పిన విమర్శక వతంసునకు,

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

శ్రీ త్రయీ తులిత సుకవి త్రయీ రచిత మై
దయివాటు తెలుగు పై దవ ప్రా బలుకుఁ బొత్త
మెప్పుడుఁ బ్రాణముగఁ దా నెంచి పఠియించుకొను
గ్రాంధిక సరస్వతీ కవి తాభిమానికిని,

నాదు ననుగుం దాత నా పెంపకపుఁ దండ్రి
నాదు గురు దేవులకు నాది గురు దేవుఁ డగు
శ్రీ విక్రమ ప్రభుని దీవనలె తనదు దీ
వనలు గా నా కళా వల్లభుని మెప్పు లే
తన మెప్పులుగఁ జెప్పి నను గణ్యుఁ గా నెంచి
'సర్వ విధ నూత్న త్వ' సంపత్తి గుర్తించి
మితము ఋత మాత్మ సమృత మగు ని జాశయము
వ్రాసి నాకయి చాల శ్రమ వహించిన యట్టి
యతు లాంధ్ర విశ్వ విద్యాల యోదయ సంఘ
దభివృద్ధి కారకుం డగు నుపాధ్యక్షునకుఁ
గట్టమంచి సువంశ కల శాంబు నిధి సుధా
కరుఁ డైన రామలింగారెడ్డి రాయనికి,

వందనాల్...

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

5

ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథ భాండారమున యందు
బహు వత్సరములు దాఁ బండితుం డై యుండి
యన్య దుష్కర మైన యాంధ్ర భాషా నేన
గావించి విఖ్యాతి గన్న విద్వాంసునకు,

తాటాకు వ్రాత పాత్రపుఁ బ్రతుల గలించి
కవి కృతము లయిన చక్కని పాతముల నెంచి
సవిమర్శముగఁ బూర్వ కవి కృతులఁ బ్రకటించి
వాసి కెక్కిన యాంధ్ర భాషాకారిణి,

‘కడుపు తీ’ పాదిగాఁ గల తియ్య నునుఁ బల్కు-
జిన్నారి కబ్బంపుఁ గన్నె మెన్నలఁ గాంచి
తెలుగు నాటం గలుగు చేశీయపుం గతల
సొగసుఁ గూర్పుల నేర్పు సూపనక పీండ్రునకు,

లోకజ్ఞుఁ డుభయ భాషా కోవిదుఁడు, బహు
ద్రష్ట, సత్కవి, విమర్శకుఁడు, జాతీయ భా
షా విశేషజ్ఞుఁడు, సరసుఁడు నై వెలయు
నేకత్ర దుర్లభా నేక గుణ శాలికిని,

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

వితత యశు వైన తిరుపతి వేంక టేశ్వరుల
ప్రియ శిష్యుఁ డై ప్రాచ్య వి ద్యాలయము నందు
నిపుడు తిరుపతి వేంక టేశ్వరుల సన్నిధిని
గురు పదము గొని యున్న గురు దైవ భక్తునకు,

‘మొయిలు మెఱుఁగులఁ’ గులుకు మొలక తళతళలకును
దనదు పలుకుల మెలపు తళుకు టద్దము గాఁగఁ
జదువరుల కభిరుచి బొదలించు సుద్దులఁ
ననుఁ బెద్దగ గణించి నాకు దీవన లిడిన
పర సుగుణ పర మాణు పర్వతీకరణాను
సంధాన చాతురీ సరసతా ధుర్యునకు,
నఖిల విద్య త్కవి జ నాబుజ వన ప్రభా
కరుఁ డైన శ్రీ ప్రభాకర శాస్త్రి వర్యునకు,
వందనాల్...

6

శ్రీ మదకలంక గుణ ధామ! శ్రీ రఘురామ!
వినత రక్షక కృపావేశ! నా హృదయేశ!
పావన భవ త్పంచ మావతారం బైన
త్రైవిక్ర మాఖ్య, తారక మైన నీ రామ

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

నామమ్ము, నల ద శానసుఁ ద్రుంచి కడలి దరి
 నీ ప్రతిష్ఠించు మానిత రామ లిం గేశు
 నభిధ, నీ కుల కర్త యగు ప్రభాకరు పేరుఁ,
 దాల్చు పెద్దల నా కృతజ్ఞ తకు గుటి చేసి
 సకల విద్య జ్ఞన స్తవనీయ మై నట్టి
 యాత్మీయ సుకలన మమరఁ జేసిన నీ య
 విత్ర సంఘట నైక పాత్ర చిత్ర చరిత్ర
 యిట్టి దట్టి దటంచు నెన్న శక్యమె చేవ!

మా యక్క యగు 'నిందుమతీ' యాది గాఁ గల్గు
 కబ్బంపుఁ గన్నియల కంటె మున్నుగ నన్ను
 లోకాన వెలయించి లోకాత్ముఁ డగు నిన్నుఁ
 బరిచరించెడు మహా భాగ్యమ్ము గలిగింప
 రాజు కూతును మహా రాజు కూతును జేసి
 సకల విధ నూత్న తర సమలంకృతులఁ గూర్చి
 సాహితీ సామ్రాజ్య సార్వభౌముని వలన
 నెలమిఁ గన్య దాన మిప్పించుకొని నన్ను
 నేలికొ న్నట్టి నీ లీలా విశేషముల
 నాకాశ వాణిచే నఖిల లోకము నందు

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

నొకటఁ దత గీతికలఁ బ్రకటింపఁ జేసితివి
నామీఁద నీ కెంత ప్రేమ గలదో నాథ !

ఇట్లు నను దయఁ జూచి యేలుకొ న్నట్టి నీ
భక్త రక్షణ కృపా పరతంత్ర లీలలకు,

ఆకాశ గంగ నలె లోక పావని యగుచు
పుట్టఁ బుట్టువు కబ్బపుం బుట్ట పెఱ తేనె
పట్టునం దుట్టి మహిఁ దెట్టువలు గట్టు నీ
భాసమా నామల కథా సుధా లహరికిని,

నిరతమ్ము పార్వతీ పరమేశ జపిత మై
యంజనా పుత్రునకు నతిలోక శాశ్వత
బ్రహ్మత్వ సిద్ధి సుపాది మై సంసార
నిస్తారకం బైన నీదు నామమ్మునకు,

పరమ పావన యోగి వర హృదయ కుహరముల
దీపించు నవ రత్న దీపికా కళిక లయి
సిల నైనఁ గలికిగాఁ జేయఁగల మహిమమునఁ
బొలుచు కన్తుని దూళి పుష్పాడుల కిమ్ము లగు,

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

తొలి పలుకు తుది పలుకు తెలనాగ బలంగంపు
నెఱి కురుల సొమ్ములకు నీ యడుగుచమ్ములకు,

పందనాల్ వినయ పూర్వ కృతజ్ఞతా వచో
మందార నవ పుష్ప మాలా మరంద ని
ష్యంద తుందిల రస జ్ఞేందింది రానంద
మందిరాయిత మ త్సమభినందనాలు.

చెన్నపురి
విక్రమ సం॥ ఆశ్వయుజ
శుద్ధ పాడ్యమి.

ఇట్లు
సుకవి విధేయురాలు,
మొయిలు గన్నయ.

క. తా.

మఱిచిపోయితి నయ్యయో ! యిట మ కృతజ్ఞతః డెల్పు నెడ నే
మఱితి మ త్పిత కూర్తి శిష్యుల మామ్యు మా యెలవత్తి రోసయ,
మఱియుఁ బుష్పా లాన్వయున్ గుణ మహితు మా యానంద గజపతి,
గుఱుతు మీఱంగ ముద్రణ క్రియకుం గడుం గడుఁ దోడుపడియును
నొఱపు వ్రాత ప్రతుల్ విభించియు సుపకరించిరి వారు, నా యీ
మఱిపు మఱిచి సహింప వారల మఱి మఱిన్ మది వేడెదన్.

మొ. గ.

శ్రీ

రామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః.

గురుభ్యో నమః

(తె ర లో)

మరు దగ్గి జల ధూమ

మయ మైన మొయి లేడఁ ?

గరణ పాటవ యుక్తి

గలుగు ప్రాణులచేత

సరగఁ బంపఁగఁ దగ్గ

సందేశము ల వేడఁ ?

దర మానె యిది యన్న

తలఁ పేది తహతహఁ

మొయిలు రాయబారము

రోజులా యివి ? ప్రతిక్షణ మహాయుగములు.

ఏమి శిక్ష ! కఠిన శిక్ష ! అతి కఠిన శిక్ష !

ప్రాణాపాయ కర మైన శిక్ష !

కుమ్ము టగ్గి పుటములో హృదయమును గుఠకుతమని యుడి
కించు శిక్ష !

ఏమి యీ ధన నాయకుల శిక్షాస్మృతి విధాన పద్ధతులు ?

ధనావన విషయమున నియుక్తు లైన యధికారుల నేర
మొంత యల్ప మైనను గఠిన శిక్షయే విధింప వలయు నట !

అందును నానేరము ప్రియానిమిత్తక మగుటచే బ్రియా
వియోగ రూప మైన శిక్షయే నా కుచిత మైన దట !

కోమటిరాచటికము !

ఔరా ! ఈ కుబేరులకు జతుర్విధ పురుషార్థములలో నర్థ
మే పరమ పురుషార్థము గదా !

అయ్యో ! రాజరాజా ! నీవెంత దయా విహీనుడ వైతివి ?
నే నపరాధినే ; నన్ను శిక్షింప వచ్చును. కాని ;

మొయిలు రాయబారము

ఆ యశవరాధినికి—ఆ విరవా భీమపునకు— ఆ కుసుమ కోమలికి—ఆ యబలకు— నిష్కారణముగా శిక్ష విధించి నట్లయినదే ! ఇ దేటి నాయము ?

ఇంతకును నిన్నననలసిన పని యే మున్నది ?

త్రాయు బామును మెడఁ జాట్టుకొన్నట్టు లని యెఱింగియు నీ ధన రక్షణాధికార వృత్తిని బ్రవేశించుట నాదే తప్ప.

దాననే కదా శాప గ్రస్తుడనై నా దైవత మహిమ మస్తమించి నా ప్రేయసి నెడఁబాసి యీ కొండ కోనలలోఁ బడి యుండవలసి వచ్చినది !

(కలయఁ బరికించి చూచి)

ఆహా ! ఈరసాధర మెంత పవిత్ర రమణీయముగా నున్నది !

శ్రీరామ పాద రాజీవ రేఖా చిహ్నా

తమ్ములై యలరు నెత్తముల గములు

మొయిలు రాయబారము

సీతా మహాదేవి చిటుబంతి పసుపు నీ
రాడు పావన పంకజాకరములు
పటపు దట్టపు నీడ పట్టు గల్పించుచుం
జెన్ను మీఁతెడు సురపొన్న చెట్లు
ఎండ వేడిమి సోక కుండఁ జల్వలు నించు
నతి మనోహర గుహాభ్యంతరములు

గలిగి కడుఁ బవిత్రము లై కనుల విందు
సలుపు నీ రామగిరి వరాశ్రమములందు
నుండు మని పంచి యక్షేశ్వరుండు నాకుఁ
గీడులోఁ గొంత మేలు గల్గించినాడు.

శ్రీజానకీ రామ సంచార భాగ్యమునకు నోచిన యీ గట్టు
రాయని యందు వసించుటచే నా పుట్టువు పరమ పావన
మైనది గదా !

(చింతించి)

నా శాప కాలమున నేటి కెన్నాళ్లు గడచి యుండునో ?

(లెక్కించుటకై చేయెత్తి)

ఓరా! నా ముంజేత బంగారు రతనాల కడియము జాతీ
పోయినదే! పోనీ ;

అయ్యో! నే నెంత చిక్కి పోయితిని!

ఈయెడఁబాటుఁ గార్చిచ్చులోఁ బడి మలమల మాఁడు
చున్న నాకుఁ బ్రాణాలు దక్కుటయే వింత గాని చిక్కి
పోవుటాక వింతా?

(ప్రేళ్ళపై లెక్కించుట నభివ్యంబించి)

కార్తిక శుద్ధకాదశి నాఁడు నే నిందులకు వచ్చితిని. నేఁడు—
ఆషాఢ శుద్ధ పాడ్యమి ;

ఈ యేకాదశి కెనిమిది మాసములు గడచును.

అవు రవురా! నే నెంత కఠినాత్ముడను!

క్షణకాలము నాప్రేయసి నెడఁబాసి యుండఁజాలని నేను—
ఎంత కాలము గడపితిని!

ఆషాఢము గదా యిది! శ్రావణము దాదా పగుచున్నదే!
కటకటా! ప్రాణేశ్వరీ! కాదంబినీ మేదు రాంబర మైన

మొయిలు రాయబారము

యీశ్రావణ మాసము నీకు దు స్థరము - అతి దు స్థరము ;
నీ వేమై పోదువో కదా ! ఏమి నేయుదును ?

ఎట్లయినను నా కుశలవార్తను బంపి నా ప్రియురాలి జీవి
తము నిలుపు కొన వలసి యున్నది.

నాడు శ్రీరామునకుఁ బావనివోలె నా కట్టి రాయబారి
యెట్లు లభించును ?

(అటు నిటు నడచి చూచి)

ఆహా ! అది యేమి ? ఆ చటియం గోరాడు చున్న కొమ్ము
పేనుఁగా ? కనుల విం దగుచున్న దే !

(నిదానించి చూచి)

కాదు ; కాదు. మేఘము ! మేఘము !

అయ్యో ! మేఘోదయ మైనదే !

{ నివ్వెఱపడి, మొయిలు కట్టెదుర నెట్టకేలకు నిలిచి }
{ కన్నీళ్లు గ్రుక్కికొనుచుఁ జిరకాలము చింతించును. }

మొయిలు రాయబారము

అక్కటా ! ఈ మేఘములు జూచిన సుఖులకే తహతహ
వొడముచు గదా ! విరహజరముల మాట చెప్పవల
యునా ? ఎట్టి కష్ట కాలము వచ్చినది !

(విరహోన్మాద పరవశుడై)

కానీ ; ఈ మొయిలు రాయని చేతనే నా జీవితేశ్వరికి మ
త్కుశలమయ మైన రాయబార ముపెదఁ గాక !

(కొండమర్రియ క్రొవ్విరులతో మేఘున కర్ణమొసంగి)

స్వాగతము ! విరహి జాయా ప్రియానుసం
ధాన చాతురీ నిధాన ! నీకు ;
స్వాగతము ! దాతృ సార్వభౌమా ! నీకు ;
జలద వర్య ! నీకు స్వాగతము !

మొయిలు రాయబారము

(ప్రాంజలియై సరాగ లయాభినయముగా)

కొమ్మెరిపు వగలాడి

కూర్చి సంగడి కాడ !

కొమ్మెయిలు తేడ ! గయి

కొమ్మ నా విన్నపము;

నెమ్మి జీవన మిచ్చి

నిఖిల లోకములకొ

సమ్మోదమునఁ దేల్చు

సారస్యము గలాడ !

కొమ్మెరిపు...

1

భువనైక విభావ

పుష్కలాశ్రయ

ప్రవిమలాశ్రయమందః

బ్రభవించితివి నీవు

ఆమహేంద్రునకు నె

య్యపు బంట వైనావు

కామరూపుడవు లో

కముఁ దన్ను నెఱదాత

వీ నీమహాన్నత్య

మెఱిగియే విధి చెఱ్ఱి

నే నింతి నెడఁబాసి

నీ కర్థి నయినాడ ;

సఫల మైనను వేడఁ

జన దల్పునిం జేరి

విఫల మైనను ఘనుక

వేడు టంతయు లెస్స.

కొమ్మెఱపు...

పరితప్తులకు నెల్ల

శరణంబ వగు దీవు

తరుణీ వియోగ సం

తాప తప్పుడ నేను

ధననాథు నల్కమై

ద వైన్విన నా కల్కి

కనఘ ! నా సందేశ

మందఁ జేయఁ గదయ్య !

వెలి వూవుఁ దోటలో

వెలయు క్రొన్నెల తాల్పు

తల నున్న జాబిల్లి

వెలది వెన్నెలలచే

నలరు మేడల తోడి

యక్షేశ వాస మా

నలకకు నీ విప్పు

డరుగఁగా వలె నన్న !

క్రొవ్విడిపు...

3

గగన పీఠిని నీవు

గన వచ్చి నంతనే

మగలు వచ్చెద రంచు

మిగుల సుబర ముది

తగిలి పాఠాంగనల్

సొగసు ముంగురులఁ బై

కెగఁ ద్రోసి కొంచుచు ని

న్నె లమిఁ జూచెద రయ్య !

జలద ! కన్నుల విందు

సలుపు నీ వేతేర

వలపు లాఁడిని బాసి

నిలుచునా యెవఁ డైనఁ,

దల యమ్ముకొని యస్వ

తంత్ర వృత్తిని జిక్కి

పలవించు నావంటి

భాగ్య హీనుఁడు దక్క ?

కొమ్మెఱుపు...

జలధరా ! మామంచి
 శకునమ్ము లివె : గాలి
 యలనల్ల ననుకూల
 మై నిన్నుఁ బురికొల్పు,
 నీ వామ పార్శ్వన
 నిలిచి పెల్లుప్పొంగి
 యీ వాన కోయిలయు
 నిం పార నెలిగించు ;
 నను వత్సరమును గ
 ర్భాధాన సంపత్తి
 ననుభవించుచు నున్న
 యలవాటుచే, బారు
 బారులై, మింటఁ గ
 స్పండు వౌ నినుఁ బ్రీతిఁ
 జేరి బెగ్గురు లిక్క
 నేవింపఁ గల వన్న !

కొమ్మెఱపు...

5

మిగులు శాసనాలు

మొగిని లే క్కిడికొంచు

విగులుమై బ్రాణాలు

బిగఁ బట్టుకొని మేను

నగ మై బ్రదికి యున్న

సాధ్వి, నీ వదినె, నా

వగలాడి నచటఁ ద

ప్పక చూచెదవు నీవు ;

వలపుఁ దేనియకుఁ దా

వల మకాట బరు వెక్కి

కలఁగించు నెడఁబాటు

గాలి నోకిన యంత

నిల రాలిపోవు చె

ల్వల జీవితపుఁ బూవు

లలి నాస యన్ తొడిమ

బలిమి నిల్పుఁ గదన్న !

కొమ్మెలుపు...

నేల నే లరటులన్

నిండా ర మొలపించి

చాలఁ బైరులు పండు

జాడలన్ సూచించి

చెవుల పండువు నేయు

చిన్నారి నీ యుటుము

రవళి విన్నంత నే

రాయంచ బలగమ్ము

మానసమ్మును జేరు

మాన సౌత్సుక్యమ్ముఁ

బూని యా కైలాస

మును జేరు నందాళఁ

దమ్మి లేనునుఁ దూండ్ల

దారి బత్తెముఁ గొంచు

నెమ్మిమై విను వీడి

నీకుఁ దో డగు నన్న !

కొమ్మెఱుపు...

7

జనవంద్య రఘురామ
 చరణాబ్జ చిహ్నముల్
 గను విందు గొలుపు మే
 ఖల లందు ధరియించి
 యలరు చున్నతుని నీ
 యచలేంద్రు నీ కూర్తి
 చెలికానిఁ గొఁగిటు
 జేర్చి వీడ్కొను మయ్య!
 కారు కారున నిన్నుఁ
 గలసికొన్నపు డెల్ల
 భూరి విరహార్తి మెయిఁ
 బొరిఁ బొరిం బొడతెంచు
 వెచ్చ నౌ బాష్పము
 విడుచుచుక నీ మీఁది
 యచ్చులం గూర్తి నీ
 యద్రిరాజు వెలార్చు.
 కొమ్మెఱుపు...

అలపు గొన్నపు డెల్ల
నందందు శ్రమ వాపి
యలరించు విడిది ప
ట్లయిన కొండలు గల్గి
యెడ నెడం గృశియించు
నెడలఁ జుల్కుని నీరు
గడుపారఁ గ్రోలఁ జొ
ప్పడిన యేటులు గల్గి
పై నమ్మనకు నర్హ
మైన చక్కని దారిఁ
బూని నే వినిపింతు
మునుమున్న విను మన్న !
చెవులకుం గడు విందు
నేయు నా నం దేశ
మవల నిం పెసలార
నాలింపఁ గల వయ్య !

కొమ్మెఱపు...

9

గాలి యీ చంద్రశృంగం

గముఁ గొంచుఁ జనెనుఁ గాఁ

బోలు చంచును భీతి

ముగ్ధ సింహాంగశల్

నవనముల్ పై కెత్తె

చవల నేగెను నిన్ను

బెదరుఁ జూపుల శంక

గదురఁ గన్గొను చుండ

సరసైక నిచుల మీ

స్థాన మైడలి త్రోవ

నరిది దిజ్నాగోరు

హస్తావలేపముల్

దప్పించుకొనుచు ను

త్తరదిశా ముఖముగా

గుప్పనన్ మింటికి నె

గురు మయ్య ! జీమూత !

కొమ్మెఱుపు...

అరిది రత్నాల చా

యల కూడికయుఁ బోలెఁ

గర మింపు నింపుచుం

గనుల పండువు నేయు

హరి చాప ఖండ మ

ల్లదిగొ కట్టెదురనే

పారిఁ బుట్ట కొన నుండి

పుట్టు చున్నది కంటె

నీలాల జగి నేలు

నెవ్వేను గల నీవు

చాల వెల్లెదు దీని

సంగతిఁ జలవాహా !

నీలాలకపు మాళి

నెమిలి పించెముఁ దాల్చి

లీలమై వెలుగు గో

పాల కృష్ణాడు వోలె.

క్రొవ్వులుపు...

11

తమ నేత్యమునకు స

తృలదాత వని నిన్నుఁ

బ్రమదమ్ము వెల్లిగొనఁ

బల్లె ముద్దియ లెల్లఁ

గప్పరు నెఱిబొమల

త్రప్పు లెఱుఁగసి ముగుడ

విష్ణుఁగను దోయిళుల

తెప్ప లార్చక క్రోలఁ

జెలువారు మాల మను

క్షేత్రరాజము నెక్కి

వలసార నట దుక్కి

పడ నొడవఁగాఁ గురిసి

మలఁగి యొక్కింత పడ

మర కేగి లఘు గతిం

దల యెత్తి మగుడ ను

త్తరముగాఁ జను మన్న !

క్రొవ్విటపు...

జశి వానఁ గార్చిచ్చుఁ
 జల్లార్చి వన హాని
 చుడుపుచుం గాపాడు
 నుఁకారి వని యెంచి
 కడు వారి బడలికం
 గన్న నిఁ దల మీఁద
 నిడికొంచు గారవిం
 చెడు నామ్రకూటాద్రి
 చెలికాఁడు తన యండఁ
 జేర వచ్చిన నాఁడు
 తొలి పొంది నట్టి మేల్
 దలచి యల్పుం డైనఁ
 బిలిచి చేకొనుఁ గాని
 పెడ మొగం బిడఁ బోడు
 ఇల నట్టి యున్న తుని
 నికఁ జెప్పఁగా నేల ?

క్రొవ్వుఁటపు...

13

నలు చలంకుల చుందుఁ

బలుకఁ బాజీన పండ్ల

గొలలచేఁ దెలుపారు

కొండ మామిళు లుండఁ

దల మీఁద జడవోలె

నలుపారు నీ వుండఁ

గెలఁకులం దెలుపు నౌ

దల మీఁద నలుపు నై

తనరు నక్కొండ న

ల్లని చూచుకము తోడి

మనుచేడె తెలి గుబ్బ

చను వోలె నవ్వేళ

విను వీడి విహరించు

విబుధ దంపతులకుం

గనుల పండువు గాఁగఁ

గనుపట్టెడుం జువ్వు !

క్రొవ్వులుపు...

వలపారఁ జెంచు జ

వ్వనులు క్రీడలఁ దేలు
నలరు టీరములతో

నలరు న వ్వుల యందు
నిలిచి యొక్కింత నే

పల పార్చికొని వేగ
వెలలి వర్షించి య

వ్వలి దారి వడి దాఁడి
వెను తొల విషమ మా

వింధ్య పాదమునందుఁ
బెనుగు లాడెడు రేవఁ

వ్రీతిఁ జూచెద వయ్య !
ఘన హస్త మేన రే

కలు రేకలుగఁ దీరి
చిన యట్టి తెలి బూది

సింగారముం బోలే.

క్రొవ్వెఱుపు...

మును వాంత వృష్టివై

మొనసి యయ్యెడ తక్త

వన హస్త మద ఝరీ

వాసిత వృత్తి యొప్పి

నేరేటి యీరాల

నిలిచి పాటుచు సున్న

యా రేవ నీ రాని

యరుగు మయ్య ! పయోద !

చాల నంతస్సార

సమువేతుఁ డగు నిన్ను

గాలియుం గదలింపఁ

గాఁ జాలదు సుమన్న !

కరము రిక్తుం డెందుఁ

గడుఁ జొల్కదన మొందుఁ

బరిపూర్ణుఁ డిల గౌర

వమ్మ గాంచు గదయ్య !

కొమ్మెఱుపు...

ఆపుడ యర మొలక లగు
 నకరువుల బాలాశ
 కపిశ వర్ణము లయిన
 కడిమి పూవులఁ దినుచుఁ
 దొలు దొలుతఁ గనెములను
 మొలచు మొగ్గల తోడ
 నలరు నేల యరంటి
 పిలకలను గొఱుకుచును
 గాలి బీటలు వడిన
 కానలను బుగులుకొను
 నేల నెత్తావులను
 నెమ్మిమెయి మూర్కొనుచుఁ
 జినచిన్న క్రొవ్వుచుఁ
 జినుకులం జినుకు నీ
 చను త్రోవ సూచించు
 సారంగ యూథమ్ము.
 క్రొవ్వెఱుపు...

వారకొయిలలు

చాన్క క తమ్రం = కలం
 (మొదటి అంకం)

శ్రీ శ్రీ

మొసలు విప్పారు క్రొ

మొగలి పొట్టలఁ దెల్లఁ

పస మూను నుద్యాన

చనుల కంచెలు గల్గి

గ్రామ్య పక్షులు గూండ్లు

గట్టు సందడులచే

రమ్యము లై నట్టి

రచ్చ మ్రాకులు గల్గి

యారఁ బండిన పండ్ల

నలరి కాక్కొనుచున్న

నేరేళ్లుఁ గొన్నాళ్లు

నిలుచు నంచలు గల్గి

జలద! నీ వట నన ద

శార్ల దేశము వింత

చెలువమ్మ దాల్చి క

న్నుల పండు వగుఁ జొప్పు!

కొమ్మెఱుపు...

కృష్ణవి చ ద్వైలందు

విశిష నా నెంతయుగా

బ్రథిత యా తద్దేశ

రాజధానికీని నీ

వరిగి తోడ్తోడనే

యచటఁ గాముకతకుం

బరిపూర్ణ మైనట్టి

ఫలముఁ బొందుదు వయ్య!

మెలమిఁ దీరము చెంత

నింపార నుటుముచుం

జెలువంపు బొమ ముడిం

జెలఁగు మోముం బోలెఁ

జల దూర్తి రేఖలఁ

సలలితం బయి యొప్పు

నల వేత్రవతి స్వాదు

జలముఁ గ్రోలుదు వన్న !

క్రొవ్వెఱుపు...

21

జలద! యా పాంత నీ

పై రాఖ్య గరి మోచ

నలపాట వసియంపు

మహర్షితము నీదు

కలయికం బుష్పించు

కపిచి మ్రాఁకులచేతఁ

బులకించినదివోలెఁ

బొలుపారెడుం జూవె

వెలయాండ్ర రతి కేళి

వలపులక వెదచల్లు

లలిత విపు లోజ్జ్వల శి

లాగ్రహవళులచే

నలరు నవ్వుల నాగ

రుల గాఢ తిమిరంపు

ఔల జవ్వనముల పెం

పెటుగఁ జెప్పెడుఁ జిమ్మ.

క్రొవ్వెఱపు...

అట సేదదేటి విత

తాటవీ నిమ్మ గా

తటములం బొడము ను

ద్యాన వాటికలలోఁ

బొలుపారు నడవి లే

మొల్ల మొగ్గల చాలుఁ

దొలి నీటి చిన్నులం

దొప్పఁ దోచుచు సారెఁ

జిందు చెక్కిళ్ల క్రొం

జెమరు వోఁ దుడువఁగాఁ

గంది వాడెడు వీను

గల్వ పూవులతోడ

విలసిల్లు పుష్ప లా

వికల మోముల కందు

బలు చాయ నొసగి ఊణ

పరిచితిం గని పొమ్ము.

క్రొమ్మెఱపు...

జలవహః ! యుత్తరా
 శకును బోయెడు నీకు
 నల త్రోవ కొంత చు
 ట్టైన నయ్యెడుఁ గాని
 యిల వాసిగను నుజ్జ
 యిని సౌధములయందుఁ
 గలసొంపు లరయకే
 కడచి పోవకు మయ్య !
 తళుకు తళుకునఁ దటి
 ధామముల్ మెఱయించి
 బెళు కారు చూపులం
 బెదరు నవ్వీటి నె
 చ్చెలుల లోలేక్షణ
 శ్రీలతోడం గ్రీడ
 సలుప వేనియు నీదు
 జన్మం బ దేలన్న !

కొమ్మెఱుపు...

అలల సందడులచే

నం దంద యెలిగించు

పులుగు చా లను మేలి

మొలనూలు ధరియించి

సొల పారఁ గడు లోతు

సుడి పొక్కిలి వెలార్చి

సులలిత గలి స్థలిత

సుభగమ్ముగాఁ దారి

యెలమి నా దారి నీ

కెదు రైన నిర్వింధ్యఁ

గలసి యుజ్జ్వల రసా

కలితుండ వగు మయ్య !

వెలఁది మిన్న లకు స్వ

ప్రియుల పట్టునను నె

వ్వలపుఁ జెయ్యులె తొంటి

ప్రణయోక్తులు గ దన్న !

క్రొవ్వెఱపు...

25

అటు న నూదక వేణి

యగు సింధు నది మహా

తటములక విలసిల్లు

తగు సంతతుల మండి

యెండి వైవై రాలు

పండు టాకుల చేతఁ

బాండు వర్ణము కల్పిఁ

బాలిపోయి త నంతఁ

బ్రభ దక్కి నీ యెడం

బాటు వ్రేటున స్రుక్కి

సుభగ ! నీ సౌభాగ్య

విభవంబు వెలయించు

నెటు లయ్యది కృశత్వ

మెడలి యుప్పొంగునో

యటు లీవు గావించు

టది నీకు విధి సూచె.

క్రొవ్వెఱుపు...

ఉదయనుని కత లెఱిగి

యున్న యా యా యూళ్ల

ముదుసల్ల తోడ నొ

ప్పు నవంతికిం బోయి

భూ వలయ పుర మణి

ముకుట మై తగు నల్ల

శ్రీ విశాల విశాలఁ

జేరఁగాఁ బో వయ్య !

బలు పున్నె పు ఫలాల

పస దఱిగి రస కొఱుగు

నల వేల్పు వీటి పు

ఙ్గులు పుణ్య శేషంపు

ఫల మనుభవించుటకు

నిలకుఁ దెచ్చిన కాంతి

కలి తైక వర నాక

ఖండ మన నది యొప్పు.

కొమ్మెఱపు...

లలిత విస్ఫుట మదా

కలిత సారస పక్షి

కల కూజితములం

గడలఁ జిమ్ముచుఁ జక్క

విరియు నెత్తమ్మి క్రొ

వ్వెరుల పుష్పాల్లలోఁ

బొరలాడి యాడి తా

పుల బుగుల్కొనుచు నం

దంగానుకూల మై

హరియించు నవ్వీటి

యంగనా మణుల యా

యత ర తాయాసమ్ముఁ

బ్రార్థనా చటు కారుఁ

డగు ప్రియుండును బోలె

నర్థి వేఁబోక శి

ప్రభుగా పవనమ్ము.

క్రొవ్వెరులు...

ఉద్వృత్తి హరియించె
 నుదయనుం డిచ్చోటఁ
 బ్రద్యోత సృపతనూ
 భవను వాసవదత్తఁ
 జెన్నారె నిచట నా
 క్షీతి పాల కుల మాళి
 చిన్ని బంగరు తాటి
 చెట్ల తోపుల కాన
 మ తైక్కి కట్టుఁ గం
 బముఁ బెల్లగిలఁ జేసి
 హత్తి నలగిరి కలఁగి
 యచ్చోటఁ జెలరేఁగె
 నని చెప్పు చాగంతు
 లయి నట్టి చుట్టాల
 ననయమ్ముఁ ద దభిజ్ఞ
 లలరింతు రవ్వీట.

కొమ్మెఱుపు...

కిక్కిరిల వెలువాటు

కేశ సంస్కార సు

ఘటిత ధూపములం

గాయమ్ము బలు పెక్క

హిత బంధు వని ప్రీతి

గృహ మయూర చయమ్ము

ప్రతత లా సోద్యోగహా

రముల నర్పించగా

లలి తాంగనా పాద

లా తుంకితమ్ము లై

యలరుఁ దావుల నొప్పు

హర్ష్య రాజము లందు

నిలిచి తత్పుర లక్ష్మి

నెమ్మిమై గనుఁ గొంచు

జలవాహా ! యటఁ బథి

శ్రమము వీడ్కొను మయ్య!

కొమ్మెఱుపు...

తమ సామి గళకాంతిఁ
దనరు దీ వని యెంచి
ప్రమథు లాదృతి నిన్నుఁ
బరికించి చూడఁగా
జల కేళులం దేలు
జవరాండ్ర నెఱ్ఱేని
కలపమ్ములను మేలి
కలువ పూ పుప్పొళ్ల
వలచు చుండెడు గంధ
వతి మారుతములు పైఁ
బొలసి తూఁగాడు తీఁ
గలతోడి పూదోట
గల లోక గురు కాళి
కా మనోహరు పుణ్య
నిలయమ్మనకు నందు
నీవు తప్పక పొమ్ము.

కొమ్మెఱపు...

31

అతి పూజ్య మగు నవ్వు

హాకాశమునకు సీ

వితర వేళ నొకప్పు

డేగి యుండుదు పేని

నినుఁ డస్త శిఖరి మా

టున కేగు నందాఁకఁ

గనిపెట్టుకొని యుండఁ

గా వలెం జు వ్వుయ్య !

యటఁ జండికేశ సం

ధ్యాన్చనా మహనీయ

పటహ వాద్య క్రియం

బచరించుచును సీదు

శ్రీక రామంద్ర గ

ర్జిత విరావములకుం

బ్రాకట వ్వుగు మహా

ఫల మొందఁ గల వన్న !

కొమ్మెఱుపు...

లలిత పాద న్యాస

ముల మేఖలలు మ్రోయ

లలి వీచు తెలి చామ

రల పిడులవై హస్త

వల యాగ్ర మణి కాంతు

లొలయఁగా భవు మ్రోల

నెలమి నాడుచును బే

రలత మై వసివాడు

వెలయాండ్రు గోటి గం

టుల కింపు నింపు నీ

తొలి నీటి చిన్నులం

దోఁగి ని న్నెద మెచ్చి

నిలు వెల్ల నీ మీఁద

నిగిడింతురు సుమయ్య!

యళి మాలి కాయత క

టాక్ష మాలిక లందు.

ఓమ్మైటపు...

33

అట మహా నటు తాండ

వారంభ వేళ వి

స్ఫుటి తాభినవ జపా

పుష్ప సన్నిభ మైర

కడ సంజ కెంజాయఁ

గలయంగ ధరియించి

పొడవైన భుజ వశం

బును జుట్టుకొని యుండి

భయ మేది గట్టురా

పట్టి నిశ్చల శాంత

నయన యై నీ బత్తి

నలి మెచ్చి చూడఁగా

నచ్చోటు దీర్పుము గ

జాసుర ద్వేషికిం

బచ్చి యేనిక తోలు

పైని గల్గెడు కోర్కి.

క్రొవ్వెఱుపు...

ననవిల్లు కోల్తలన్

నడిరే ప్రియుల యిండ్ల

కనురక్తిఁ జను చుండు

నభిసారికల కందుఁ

దను సూచి భేదింపఁ

దగు చిమ్మ చీకట్లఁ

గను చూపు గముల నరి

కట్టు రాదారిలోఁ

గనకంపు నికష రే

ఖలకు బో కయి వీడఁ

దనరు క్రొవ్వెఱుపులం

దారిఁ జూపఁగ దయ్య !

పెను వాన నులుములన్

బెదరింపఁ బోకుమీ

యనుగు నెచ్చెలి ! వార

లతి భీరువులు సుమ్మ

క్రొవ్వెఱుపు...

35

మొనసి మొనసియుఁ జొక్కు

మొయి నక్కుపయి వ్రాలు

మొలుగు టిల్లాలితో

మేఘు! యారే యెల్లఁ

దవిలి కూర్కెడు కపా

తముల కి వ్వుగు నొక్క

భవనమ్ము పైకప్పు

పయి నిమ్మలం బుచ్చి

యరుణుండు తొలి దిక్కు

నందుఁ దోచిన యంత

మరల సత్వర గతిం

బైన మై పోవయ్య!

మొనసి మిత్రుల కార్య

ములఁ దీర్చ దొరఁకొన్న

ఘనులు జా గొనరింపఁ

గాఁ జాలరు సుమన్న!

క్రొవ్వెఱుపు...

ఆలుగు ఖండిత నాయి
 కల కన్నుఁ గొలుకులం
 దొలఁకాడు కన్నీరు
 దుడిచి వల్లభులు నె
 వ్వల పార నోదార్ప
 వలతు రత్తటిఁ గాన
 జల జాప్తు సృతి కడ్డు
 ససకుమీ జలవాహ !
 నలిని రాజీ వాన
 నము నుండి ముత్తైంపుఁ
 దెలి మంచుఁ గన్నీరు
 దొలఁగింప ననురక్తి
 యెలరారఁ దోచు న
 య్యిను కరమ్ముల కడ్డు
 గలిగింప నాతండు
 కర మల్గెడుం జుమ్మ.
 కొమ్మెఱపు...

37

అవల గంభీరాఖ్య

నలరాసు నొక యేటు

దవులు నీ దారిలో

దాని తేటగు నీట

దగ వినిర్మల హృదం

తరమునం బోలె నీ

సొగసు నీడయు నైన

జొరక తప్పదు గాన

దెలికల్వ పూల తే

కుల సొంపు నింపుచుం

దళుకు తళుకున బైకి

దాటు బేడిస మిల

బెళుకు జూపుల నిన్ను

బ్రీతి జూచెడు దాని

వలపు దిట్టతనాన

వస్తు నేయకు మయ్య!

క్రొవ్వులు...

దరిపిలుఁ దెడలి జాఱఁ
 దన కేల నొక్కింత
 పారిఁ బట్టుకొని యున్న
 కరణిఁ బ్రబ్బలి కొమ్మ
 నొరసి యున్నట్టి త
 ద్వార విసీ లోదకాం
 బరమున్ హరించి పై
 పై వ్రేలి తూఁగాడు
 సర సాగ్రణికి నీకు
 సఖుడ ! పైనమ్ము దు
 మ్మరముగా నత్తఱిం
 గనుపట్టెడుం జూవె
 చవి యెఱింగిన యట్టి
 సరసుఁ డెవ్వం డైన
 వివృ తోరు జఘనఁ దా
 విడిచి పోవఁ గలాఁడె?

కొమ్మెఱుపు...

39

నీ వానలం దోగు

నేలఁ బెల్లుబుకు నె

త్తాపులం గొని పూణ

తర్పణ మ్మయి యొప్పి

నిజ నాసికా రంధ్ర

నినద రమ్యమ్ముగా

గజ బృంద మెగఁ బీల్వఁ

గా మంద మంద మై

యడవి మేడుల నెల్ల

నారఁ బండించుచుం

గడు నింపు నింపు చుం

డెడు శీత లానిలం

బల దేవగిరిఁ జేర

నరుగు చుండెడు నీకు

నలపు దీక్షిగ నప్పు

డల్ల నల్లన వీచు.

క్రొవ్వెఱుపు...

నిరతమ్ము నా దేవ

గిరి మీఁద నివసించు

పురహ రాత్తజు శక్తి

ధరునిఁ బూమొగుల వై

కొలిచి మందాకినీ

జల కణార్ద్రమ్ము లా

నలరు సోనలఁ దాన

మాడింపఁ గద వయ్య !

భువ నైక హిత బుద్ధిఁ

బురుహూత వాహినీ

నివహ రక్షార్థ మై

నిటల లోచనుఁ డగ్ని

మొగము నం దిడి నట్టి

యగణి తాత్యాదిత్య

మగు తేజమే చుమీ

యష్టహాః పురుషాండు.

క్రొవ్వెఱపు...

41

పలు నన్నె బోతరే

కల చుట్లతోఁ గూడి

పాలుసారు నే నెమిలి

పురి కన్ను పట్టాడి

యిల రాలఁ గొడుకువైఁ

గల ప్రేముడిని దానిఁ

గలుప తే కిడు చెవిం

గయినేయు నా గౌరి

నెల తాల్పు శిరసు వె

న్నెలలచే నెంతయుం

దెలుపారు కన్నుఁ గొ

ల్కులతోడి గుహనియ

ప్పులుఁగుఁదత్తడి నవల

మల గవుల మలు మ్రోత

లలమ బిట్టుటిమి గొం

డిలికిఁ దార్పఁగ దన్న !

కొమ్మెఱపు...

శర సూతి నటు గొల్చి

జల బిందువులచేతః

గరము వీణియల తీఁ

గలు నాచు నచు భీతిఁ

బారసి సిద్ధ ద్వంద్వ

ములు నీకు నెడ గాఁగఁ

ద్వరఁ దొలంగఁగ వారి

ధర ! కొంత ద వేగి

వహ దాపగా మూర్తి

వర రంతి దేవేశ

బహుగ వాలంభ సు

భవ వినిర్మల కీర్తి

రహిని నొప్పారు చ

ర్మణ్యతీ నది నెడక

బహుమతించుచు దాని

వైని ప్రేల గదయ్య !

కొమ్మెఱుపు...

అల కృష్ణ మై చాయ

నపహరించెడు నీవు

జలములం గ్రోలు ని

చ్చను దానిపై వ్రాల

వితత మయ్యును దూర

విలసిత వృగుటచే

నతి సూక్ష్మ గతిఁ దోచు

నయ్యేటి పెను వెల్లి

దిగువఁ గ్రీఁ జూడ్కులం

దిలకించు చున్నట్టి

గగన చారుల కందుఁ

గనుపట్టెడుం జూవె

నెర వైన మ ధ్యేంద్ర

నీల రత్నము తోడి

ధర యొంటిపేట ము

త్యాల హారము వోలె.

క్రొవ్వెఱుపు...

జలద ! యన్నది దాచి

చనఁ జనక దారిలో

విలసిత భూ లతా

విభ్రమములు మీఱి

నలుపు మించెడు తళ

త్రళ లీను తెలి కాంతు

లెలరాఁగా మించి

కెగఁ జిమ్మి నట్టి మొ

ల్లల వెంట నంటు తే

టుల సొంపు గికురించు

తళకుఁ జూపుల నల్ల

దశపురీ లలనామ

ణులు వేడ్కఁ దఱచుఁ దొం

గలి తెప్ప లెత్తి క

న్ను లపండు వగు నిన్నుఁ

దిలకింతురు సుమయ్య !

కొమ్మెఱపు...

అవల బ్రహ్మవర్త

మను దేశమును నీదు

నవిరళం బైన ఛా

యా మాత్రమున జొచ్చి

క్షత్ర సంగ్రామ సూ

చక మైన యా కురు

క్షేత్ర రాజము నటం

జేరఁగా జో వయ్య!

భండనమ్మున నందు

గాండీవ నిర్ముక్త

చండ కాండముల నా

గాండీవ ధన్వి భూ

మండ లేశ్వర వక్త్ర

మండలమ్ములఁ గప్పె

నిండు ధారల నీవు

నెత్తమ్ములం బోలే.

కొమ్మెఱుపు...

పరమ బంధువు లైన
 కురు పాండవుల స్నేహ
 గరిమ మై నాలమ్ము
 దొరగి నాగలి తాల్పు
 ప్రియ మయ్యు రేపతీ
 నయ నోత్ప లాంకిత
 వ్యయిన హాలా రసం
 బట వీడి యేనదీ
 జలము సేవించె నా
 సారస్వత పవిత్ర
 సలిల మాని యఘమ్ము
 దలగి యంత శ్మశ్రి
 గలవాడ వగు మయ్య !
 జలద ! నీవును; నీకు
 నలుపు కేవలము వ
 ర్ణమున నే యగుఁగాక !

క్రొవ్విడిపు...

47

జలధరా ! యవల ఖన

ఖల పర్వతము పొంత

వలి గట్టు నం దుండి

యిలకుఁ డిగిన యట్టి

సగ రాత్తజుల స్వర్గ

సోపాన పంక్తి యశా

గగన గంగను శ్రీతి

గదురఁ జేరఁగ దయ్య !

హరుని యశాదల నెక్కి

తరఁగ చేతులు సాచి

పారి నిందు లేఖతోఁ

బొదివి జుట్టును బట్టి

కనుబొమల్ ముడి వెట్టు

గౌరి మోమును జూచి

యనయము నురుంగు గమి

నా గంగ నగు చుండు.

క్రొవ్వెఱు...

వెనుక సాఁబాల్ మింట
 వ్రేలాడ సుర హస్తీ
 యును బోలె నట ముందు
 కొరగి యడ్డమ్ముగాఁ
 బటికంఘఁ దెలిచాయఁ
 బరఁగు నన్నది నీటి
 నట నీవు ద్రావఁగా
 నభిలషించెద వేని
 గాలాంబు వాహ! త
 త్తణమ యా వెల్లువకొ
 నీలాల రుచు లీను
 నీ నీడ సొరఁ బాటి
 కనఁగ నొండొక చోటఁ
 గాళిందితోఁ గూడు
 కొనినట్టు లయ్యెలు
 కొమ రారెడుం జొమ్మ.
 కొమ్మెఱుపు...

అలసి కస్తురి మెక

మ్ములు పరుండఁగ నాభి

వలపులకొ వాసించు

శిలలతో నొప్పారి

వలి మంచు గడ్డలం

దెలు పారి మిన్నేటి

తొలి పుట్టు కత మైన

వలి గట్టు నటఁ జేరి

కలయఁ బైకొను దారి

యలపు దీ ర్చెడు నొక్క

లలిత శృంగమున నీ

వెలమిమై గూర్చుండఁ

జెలసి కోరాడు నా

శివు నంది కొమ్మనం

బొలుపారు కార్తటి

బురద సొంపు వహింతు.

కొమ్మెరిపు...

సరళ శాఖుల మొద

ల్లోరయుటన్ జనియించి

కరువలిం దరికొన్న

కార్చిచ్చు, మిణుగురుల్

వరపి త చ్చమరికా

వాలముల్ గాల్పు, న

గ్గిరి రాజానకు నందుఁ

గీడు వాటిలు నేని

నురు వారి ధారలం

బొరిఁ గ్రుమ్మరించి స

త్వరమ తద్బాధ యం

తయును జల్లార్పుమీ

గురుత రాపన్నిమ

గ్నుల యార్తి బాపుటే

ధర ను త్తముల సంప

దకు ఫల మ్మగుఁ గాదె!

కొమ్మెఱుపు...

51

ద్విరద విభ్రాంతి న

గ్గిరి మీఁద శరభముల్

సరభసమ్మన నిన్నుఁ

బొరిగొనం దుముకఁ ద

త్సరణికిం దొలఁగు మ

త్తటి గాత్రములు వ్రయ్య

ధరఁ గూలు నవియు నం

తటితోన పో నీక

యెడలెంపు లే నట్టి

వడగండ్ల వాన బి

ట్టడరించి వాని యే

పుడుపు మయ్య! పయోద !

ఫలకారి గా నట్టి

పనులకుఁ దొరఁకొన్న

పలువ లెందును మహా

పరిభూతి పాల్గారె !

కొమ్మెలుపు...

పట పొకాపొక తాతి

యందు సంతత సిద్ధ

పటల పూజిత మైన

భవు ప దాంబుజ ముద్ర

గనుపట్టు నద్దాని

కిని సభక్తముగా

వినతుండ వగుచు వల

గొను మయ్య ! జలవాహ !

దాని గన్దాను శ్రద్ధ

ధాను లుద్ధర సంచి

త్రైలో నికాయమ్మ

నెడఁబాసి యిందు నె

మేనులక విడిచి యా

మీఁద సుస్థిర గణ

స్థానమ్మ నొంది శా

శ్వతు లయ్యెదరు సూవె.

కొమ్మెఱుపు...

నిరతమ్ము గాలులన్

నిండు బొంగు వెదుళ్ల

సురుచిర ధ్వని కల

శ్రుతుల నీనుచు నుండ

నవ్వేణు రుతి వెంట

నంటి కిన్నర సతుల్

మువ్వీటి గెలుపు పెం

పును బాడ నవ్వేళ

గవుల మా ర్క్తాంగు నీ

కమనీయ గర్జితా

రవము గంభీర మ

ర్దల నాద మగు నేని

రంగారఁ దాండవా

రంభి యకా శూలికిన్

సంగీత మచ్ఛోట

సంపూర్ణ మగుఁ జుష్టు.

క్రొమ్మెఱపు...

ప్రాలేయ గిరి తటో

పాంత భూములయందు

గ్రాలు నాయా విశే

షాలఁ జూచుచుఁ బోయి

పరశు రాముని కీర్తి

పథము నంచలు వోవు

సరణి యా నా క్రౌంచ

గిరి బిలమ్మును జొచ్చి

సరిగ నడ్డమ్ముగాఁ

జక్కఁగాఁ జూగి యు

త్తర దిక్కునకును న

త్వరముగాఁ బో వయ్య!

బలిని బంధింప నం

బర తలంబునఁ బర్వ

నల విష్ణుదేవు శ్యా

మల పాదముం బోలె.

క్రొవ్విడిపు...

ఆల క్రౌంచ రంధ్రమున్
 వెలలి మీదుగ నేగి
 బలిమి రావణుఁ డెత్తఁ
 బగులు నెత్తముల సు
 దులు గల్గి వేల్పు టిం
 తుల మించు టద్ద మై
 పాలు పారు కైలాస
 మునకు విందవు గమ్ము
 కలువ పూవుల చాయఁ
 దెలు పారు ఖన శృంగ
 ములతోడఁ గూడి మి
 న్నులు రాయు నా వెండి
 మల యొప్పు బహు దిన
 వ్వుల నుండి ప్రో వైన
 యలిక నేత్రుని యట్ట
 హాస రాశియ పోలె

క్రొవ్వులు...

నునుపుఁ గాటుక చాయ
 గనుల పండువు సేయఁ
 దన రారు నీవు నె
 త్తమున వ్రాలిన యంత
 నలుగునన్ బలిమిమై
 నపుడ త్రుంచిన యేగ్గు
 పలు తుస్కయుం బోలెఁ
 దెలు పారు నక్కొండ
 కనుతెప్ప వేయకే
 కనుఁగొనం దగి నట్టి
 కనువిం దయిన వింత
 కాంతిఁ దాల్చెడుఁ జూవె
 బలుపు మూఁపున యందుఁ
 జెలు వైన క్రొన్నీలి
 వలువ దాల్చిన యట్టి
 బలరాముడుం బోలె.

క్రొవ్వులు...

57

లీలాప్రి మైన యా

కైలాసమున యండు

వ్యాళ కంకణము ముం

గేలఁ దాల్చుట మాని

కూలి కైదండ యీ

లీలఁ గాల్చుడక నా

శైల పుత్రిక ప్రితి

సంచరించెను నేని

నీ లోని నీళులన్

నెటి గట్టి వడఁ జేసి

యోలి నీ యొడలు ప

ర్వాలు గా విరచించి

యా లేమ మణి తటా

గ్రా రోహణము సేయ

నీలాల నును మెట్ల

చాల వై కొలువుమీ.

క్రొవ్వెఱుపు...

కడు వాడి వజ్రంపు

గడియాల యంచులక

నిడుద గంటులు వెట్టి

నీ రోడిగిల జేసి

యెడ వేడ్కమై వేల్పు

బడఁతు లయ్యెడ నిన్ను

జడ యంత్ర గృహముగా

జలిపి క్రీడింతు ర

వ్వుడఁతు లం దొక వేళ

మండు వేసవిని జే

పడి నట్టి నిను బట్టి

విడువ కుండుదు రేని

దడయ కాటల వారు

దవుల వీనులు నెవు

డ్పడఁ జేయు నులుములన్

జడిపించి చను మయ్య !

కొమ్మెఱపు...

పసిడి తమ్ముల కుస్కి

పట్టైన యట్టి మా

నస సరోవరము నం

దలి నీరు గ్రోలు చ

క్కొలనఁ గ్రీడించు వే

ల్పుల యేనికకు మోము

వలువ వై ఊణకాల

మెలమి నేకూర్పుచున్

లలిత కల్పక కిసా

లయ దుకూలమ్ములన్

మలయు నీ పిల్లగా

లులచే గదల్పుచున్

జలధరా ! వివిధ లీ

లలఁ దేలుచు నిజేచ్ఛ

నల శైలరాజమ్ము

ననుభవింపఁ గ దయ్య !

క్రొవ్వులు...

చదలేటి పలిపమ్మ

చక్కఁ గ్రిందికి జాఱ

నొదిగి యుజ్జ్వల భంగి

నుచ్చై ర్విమాన యై

జలబిందువులఁ జిల్కు

జలద బృందము మీఁద

నలమి ముత్తైపునరుల్

గల ముంగురుల బెడం

గొలుకఁ గైలాస శై

లోత్సంగ తల మందుఁ

జెలికాని తొడ మీఁది

చెలి వోలె నలరు మా

యలకఁ జూచిన యంతఁ

దెలిసికోఁగల వీవు

జలద! సంతత కామ

చారి వాదుగ దయ్య!

కొమ్మెఱుపు...

మొయిలు రాయబారము

కలిమి చెలి కాఁపురము మాయల

కా పురము సొబ గెందుఁ గలదా ?

జలద ! నీ క్రొమ్మెఱపుఁ జొపులు

సఫలముగ నది చూడ వలదా !

1

చెలులు మెఱపుల యొఱపు లీనఁగఁ

జిత్తరులు హరివిండ్లఁ బోలఁగఁ

గులుకు మద్దెల రవళు లుఱుముల

యులివులం దలపించు చుండఁగఁ

గలికి రతనపునేల లంత

ర్జలము దొరయఁగ మిన్నొరయు మా

యలకమేడలు నిన్ను నున్నతు

జలధరా ! సరిపోలేడున్.

కలిమిచెలి...

మొయిలు రాయబారము

2

కరమునకొ లీ లారవిందముఁ
గురులయందును బాలకుందము
సురుచి రానన మందు లొద్దుగ
విరి దుమారముఁ గ్రొమ్ముడిని లేఁ
గురవకమ్మును జెవిని దిరిసెన
విరియుఁ బాపట నీదు రాకం
బొరయు నీప సుమమ్ముఁ దాల్తురు
పొల్తు లెప్పుడు నప్పరిన్.

కలిమిచెలి...

3

నిత్య పుష్పములై మ దాళుల
నిష్పనమ్ముల నొప్పు మ్రాకులు
నిత్య పద్మము లగుచు హంసక
నికర మేఖల లూనుఁ గొలఁకులు
నిత్యమును బురి విప్పి యాడుచు
నిక్కి పాడును భవన కేకులు
నిత్యమును వెన్నెలలఁ గాయుచు
నిశలు భాసీలు నప్పరిన్.

కలిమిచెలి...

4

చెలులఁ దోకొని ప్రతిఫలించెడు
 చిన్ని చుక్కల పూలు పఱచిన
 చలువ క్రొన్నెల తాత నేలల
 చంద్రశాలల నెక్కి జక్కులు
 చెలఁగి మద్దెల లుఱుము లుఱుమఁగఁ
 గలికి పాటలు నాట లొప్పఁగ
 మలసి రతి ఫల మైన కల్పక
 మధువుఁ గ్రోలుదు రప్పరిన్.

కలిమిచెలి...

5

సురల నువ్విళు లూర్పు కన్యలు
 సురధునీ ఘన నైకతమ్ములఁ
 దరఁగ గాలులుఁ దటరు హఁమర
 తమల నీడలు నలఁత వాపఁగ
 సురిఁగి బంగరు టిసుక కుప్పలఁ
 జొనిపి డాచిన మణుల వెదకుచు
 నరుస మొప్పఁగ గూఢ మణి యను
 నాట లాడుదు రప్పరిన్.

కలిమిచెలి...

6

పెరిమ నీవులు సడలి జాతెడు

ప్రియల వలువల వణకు మీతెడు

కరములన్ రహిఁ బ్రియులు లాగఁగఁ

గరము సిగ్గున మ్రగ్గి యచ్చెలు

లరిచి దీప్తుల రత్నదీపిక

లార్పఁ గుంకుమ చూర్ణ ముష్టులఁ

బరపి నిష్ఫల యత్నలై తడఁ

బాటు నొందుదు రప్పరిన్.

కలిమిచెలి...

7

కేళిఁ దనిసిన ప్రియులు తమ కవుఁ
 గిళ్ల సడలుప రతుల బడలిన
 గోలలను నడిరేల నీ మఱుఁ
 గుం దొఱంగి వెలుంగు శశి కర
 జాలములచేఁ గరఁగి చల్లని
 జల లవమ్ముల సారెఁ జిలుకుచు
 మేలు కట్టుల వ్రేలు క్రొన్నెల
 రాలు దేర్చెడు నప్పరిన్.

కలిమిచెలి...

8

ఘన విమాన చ యాగ్ర భూముల
 గాలి పురి కొలువక భవాదృశ
 ఘనులు సొచ్చి ని జోద బిందులఁ
 గమ్ర చిత్ర పటాలు పొక్కెడు
 పనికి నై కడు సందియంపడు
 భంగి నొయ్యన ధూమ వేషము
 పనుపడం గిటికీల తెరువునఁ
 బై కి జాటుదు రప్పరిన్.

కలిమిచెలి...

9

అనుఁ మాక్షయ భూరి నిధులు గ
 లట్టి కాముకు లచ్చరలతో
 నెనసి వైత్రర ధోప వనమున
 కేగి ముచ్చట లాడుకొంచును
 ధనదు కీర్తి గల ధ్వని బయి
 స్థాయిఁ బాడెడు కిన్నరులతో
 ననుదినమును గూడి వేడుక
 లనుభవించెద రప్పరిన్.

కలిమిచెలి...

10

కురుల నుండి సురాగ సుమములు
 గొప్ప కొప్పుల నుండి ముత్తైపు
 సరులు చెక్కుల పత్రములు చెవి
 సందు నుండి పసిండి తామర
 లురు కుచమ్ముల నుండి హారము
 లురలి రే లభిసారికల్ వడి
 నరుగు దారి నెటుంగఁ జెప్పెడు
 నప్పురమ్మనఁ బొద్దుటన్.

కలిమిచెలి...

11

అల ధ నేశ్వరు చెలిమి నచట స్వ
 యమ్మగా నిట లాడుఁ డుండుట
 నళి గుణ వ్యగు విల్లు చాల్చి భ
 యంపడుకొ మదనుండు తఱచుగఁ
 గలిక బొమముడి విండ్ల వెడలుచుఁ
 గామి లత్యము లం దమోఘశ
 నలరు చెల్వల చూపుఁ దూపులె
 యతని పని నెఱవేర్చెడున్.

కలిమిచెలి...

12

పలురకపు వలువలును గనులకు
 విలసనము లలవఱచు మధువును
 నలరులును లేఁజివురులును వివి
 థాభరణములుఁ జరణ పంకజ
 ములకు లత్తుక రంగు పూతలు
 మొదలుగూ గల వింత తొడవులఁ
 జెలుల కెప్పుడు నందు వేలుపుఁ
 జెట్టులే సమకూర్చెడున్.

కలిమిచెలి...

13

ఇట్టి సోంపుల కాట పట్టయి నట్టి
యల యలకా పుర మ్మందు ధనేశు
నగరికిఁ గడుఁ జేరువగ నుత్తరమున
నింద్ర చాపము వోలె నిం పారు చున్న
మణి తోరణమ్మతో మా యిల్లు సఖుడ!
దూరమ్మనకె చక్కఁ దోఁచెడుం జొమ్మ!;

మా యింటి ముందట నా యింతి కరము
పెరిమఁ బెంచిన యట్టి పెంపుడు బిడ్డ;
చేతికందుచు నున్న చిన్ని క్రొంబూపు
గొలల వ్రేగున వంగు కొమ్మలతోడి
వర బాల మందార తరు వొండు గలదు.

14

మఱియు మా లోఁగిట మరకత మణుల
మెట్లతో వైదూర్య మృదు నాళము లయి
విరియు బంగారు తామర పూలతోడఁ
గను విందు గొలుపు బొడ్డన బావి గలదు;
ఆ బావి విమల తోయముల యందుండు
రాయంచ గములు నీ రాకఁ జూచియును
నులు కేది యిప్పుల నుండెడుం గాని
దరి నున్న మానస సరసికిం బోవు.

15

ఆల బావి యొడ్డున లలి తేంద్ర నీల
కలిత మా శిఖరమ్ము గలిగి పసిండి
యరఁటి చెట్టులు చుట్టు నలమికో నొక్క
కేళి శైలమ్ము చూడ్కికి వేడ్కు నేయు;
చెలికాఁడ ! నా ప్రేయసికిఁ బ్రియ మ్మగుట
మెఱిపుఁ దీవలతోడ మెఱయు నిజాఁచి
యతి కాతరం బైన యంతరంగమున
నిప్పు డద్దాని నే యిచట నే దలఁతు.

16

గోరంట వెలుగుతోఁ గొమరారు బండి
గురివెంద తీవ చప్పరపు మే ల్చవికె
కొక వంకఁ బొగడ వేటొక వంకఁ బ్రచల
కిసల రక్తాశోక మెసగారు నందు;

ఆతత ప్రీతి మై నా తోడఁ గూడ
నతుల దోహద మిష నా నీదు సకియ
పుక్కిటి మధు రసమ్మును గోరు నొకటి
తనుపు డా కాలి మన్ననఁ గోరు నొకటి.

17

చెలు వారు నా రెండు చెట్టుల నడుమ
ముదిరియు ముదురని వెదురు డా ల్గదురు
పచ్చతా యరుఁగుపైఁ బటికంపుఁ బలక
గల మన్నిపట్టు పొన్గడ యొండు గలదు;
గల్లు గల్లునఁ జేతి కడియముల్ మ్రోయఁ
దాళ సంగతుల నా తరుణి యాడించి
విడువ నప్పలక పైఁ గడ సంజ వేళ
నీదు నెచ్చెలి నెమ్మి నెమ్మి మై నుండు.

18

వాకిటి కీరు వంక వ్రాయంగఁ బడిన
శంఖ పద్మస్తులం జక్కఁ గన్గొనియు
నెద నిల్పికొని యున్న యీ యానవాళ్ల
మా యిల్లు దెలిసికొమ్మా ! సాధు వర్య !
ఇపుడు తప్పక నాడు నెడఁ బాటు చేతఁ
జెన్నేది మా యిల్లు విన్ననై యుండు
మార్తాండుఁ డస్తాద్రి మాటున కరుగ
నిజ కాంతిఁ గో లోపదె నెత్తమ్మి పూవు.

19

వేగంబ చొరఁబాట వీ లగు నట్లు
గున్న తేచుగు పాటి కొలది మైఁ దాల్చి
యందంపుఁ జఱియల నల రాదు చున్న
యక్కేళి నగముపైఁ జక్కఁ గూర్చుండి
మిణుఁగురుం బురువుల మిసిమి కీడైన
యత్యల్ప కాంతితో నప్ప టప్పటికి
మిస మిస లాడు నీ మెఱుగుఁ జూపులను
భవనమ్ము లోనికిం బఱుం గదయ్య !

20-21

మొఱపుఁ దీవియఁ దెగడు

మేను గల లతకూన

బెడఁగు నడి జవ్వనపు

బిగువు గల జవరాలు

కొనలు వాటిన పల్లుఁ

గ్రొన్ననలు గల సుదతి

పరువంపుఁ గెం దొండ

పండు వాతెఱ నాతి

వడఁ కాడు బడుగు నె

న్నడుము గల యెలనాగ

బెదరు లేటి పొలంతి

బెళుకుఁ జూపుల యింతి

కడు లోఁతు పాఁతు గల

సుడి పొక్కిలి వెలంది

పిఱుదు బరువున నంచ

వెంటి నడ గల పడఁలి

మొయిలు రాయబారము

వలుద చచుంగవ సుంత

వంగువాటు మిటారి

చెలుచలను బనిఁ బూని

సృజియింప దొరకొన్న

నలువ తొలుతటి శిల్ప

కళ యనంగఁ దగు మగువ

కవవాసి నొగులు జ

క్కవ పెంచి వలె నొంకి

సహచరుకా నను బాసి

జాలి గొను వాక్కింటి

మిత క లాలాప యం

చిత సద్గుణ కలాప

నా యింటఁ గనుపట్టు

నాదు రెండవ ప్రాణ

మదియ యంచు నెటుంగు

మయ్య! నెచ్చెలికాడ!

మొయిలు రాయబారము

ఈ దీర్ఘ వినసముల

నెటులా వేగించుచును

మంచు గారునను దా

మర తీవయుం బోలే

గాట మగు నెడఁబాటు

కాకలరు వసి వాడు

బోటి రూపము మాటి

పోయి యుండఁగ వచ్చు

బెను నంత నింత మా

ఱిన యంత మాత్రాన

నది నా నెలంత గా

దనుకోకు మీ నీరదా !

22

ఎడతెంపు లేనట్టి యేడ్పుల చేతఁ
 గర ముబ్బి యున్న వాల్లందోయి తోడఁ
 గడు వేడి నిట్టూర్పు గాడ్పుల చేత
 వన్నె దొఱంగిన వాలెఱ తోడఁ
 గూడి ప్రేలాడు ముంగురుల లో నొదిగి
 తోచియుం దోచక హోబూచు లగుచు
 జేయిఁ జేరఁబడు నారి చిన్నారి మొగము
 నీ యడ్డ పాటున నిజ రుచిం దొఱఁగు
 నల చండమామ దైన్యము నొంది యుండు.

మొయిలు రాయబారము

23-24-25

చా రాక నెప్పుడిం

గోరి యయ్యెడ వేస

తారాధనము బత్తి

నాచరించుచు నుండి యో

యెడఃబాటు వగపు చే

బడు గైన నారూపు

దడ వెడద భావించి

తవిలి వ్రాయుచు నుండి యో

ఆ కలికి తొలు దొలుత నీ కంటఁ బడు నంచు

నాకుఁ దోఁచెడు మిత్రమా !

నీ మీఁద రహి గలుగు

సామిఁ దలఁతువె యనుచు

నామోచ మఱి పంజ

రాంతరమ్మున నున్న

గోము గల కల వాణి

గోరువంకను జేరి

ప్రేమమ్ము నిండాఁ

బ్రీతి నడుగుచు నుండి యో

మలిన వస నావృతిని

జెలు వేదు తొడ మీదఁ

గల వీణ నిడికొంచు

లలి మ దంకితము లగు

వలపుఁబాటలు వాడఁ

దలఁచు చోఁ గన్నీళ్లు

జలజల దొరంగి తీఁ

గలు దడియు చుండ ని

చ్చలు నెటులొ తుడుచుచును

బలు మటుం గలకఁ దన

తొలి కూరిచిన మూర్ఛ

నలనె మఱిచుచు నుండి యో

ఆ కలికి తొలు దొలుత నీ కంటఁ బడు నంచు

నాకుఁ దోఁచెడు మిత్రమా!

మొయిలు రాయబారము

తక్కు నెడఁబాటు నెల

లొక్కొకటి గాఁ గడప

చక్క నిడు పూల తో

లె క్కీడుకొనుచు నుండి యో

మక్కువను భావ గతి

నెక్కొలుపు సంభోగ

మక్కటకుఁ దెచ్చికొని

యనుభవించుచు నుండి యో

ఆ కలికి తొలు మౌలుత నీ కంటఁ బడు నంచు

నాకుఁ దోఁచెడు మిత్రమా !

ఇవి యే కదా ప్రియుల

యెడఁబాటులను దఱచు

ఉవిదలకుఁ దగు వినో

దోపాయములు మిత్రమా !

26

పగటి తటి నాయాయి

పని కల్పి నెడఁబాటు

నెగు లంతగా నొంప

నేర దయ్యది రేయిఁ

దగు వినోదము లేమి

ద్విగుణ మై కలఁచు న

ట్లగుట నేలఁ బరుండి

పొగులుచుకా నిదుర లే

కగఁచాట్లు పడు చుండు

నాసతిని నడురేయి

నట సూచి యమ్మేడ కిటికీ పయిని నుండి

తటుకునను నా వార్తఁ దరుణికిని వినిపించి

తనియింపు మో యంబుదా !

కొలఁదె మీలు మ హాధిఁ
 గొని కృతించిన దానిఁ
 దొలిదిక్కు మొగ నొక్క
 కళతోడి నెల వోలె
 నలరు బాన్పున నొత్తి
 గిలి పరుండిన దాని
 నెలమి నాతోఁ గూడఁ
 వొలియిచ్చ మెయిఁ గేళి
 సలుప నిముసము వోలె
 జరగి పోయెడు రేయి
 కొల మీటి యిపు డేచఁ
 గ్రొవ్వేటి కన్నీళ్లఁ
 గలఁత మెయి నెట్టు లో
 గడపు చుండెడు దాని
 నట సూచి యమ్మేడ కిటికీ పయిని నుండి
 తటుకునను నా వార్తఁ దరుణికిని వినిపించి
 తనియింపు మో యంబుదా !

28

జాల మార్గము నుండి చల్ల నగు చంద్ర చా
దాలు కాఁగాఁ వొంటి తమి నెడు రరిగి తెఱఁగు
మాలి యరిగిన యట్ల మరలిపోయిన చూడ్కిఁ
జాల వెతఁ గన్నీటి చాలు జాల్మోనఁ బొదువు
లీల తెప్పల నప్పశించుచును నఱ మోక్షపు
గ్రాలుఁ గందోయి తో సోలుచును దుర్దినపు
వేళ ముకుళింపకయు వికసింపకయు నుండు
నేల తామర తీవ వోలెఁ దోఁచెడు చాని

నట సూచి యమ్రేడ

కిటికీ పయిని నుండి

తటుకునను నావార్తఁ దరుణికిని వినిపించి

తనియింపు మో యంబుదా !

29

పలుగప్పు జవురు బీటలు వాటి నొండొండ
 యెలయు పెనువేడి నిట్టూర్పు గాడ్పులచేతఁ
 దలయంటు లేకుండ జలకమ్ము లాడుటం
 జెలువేది బిరు సెక్కి తెలి చెక్కులను వ్రేలు
 నలక జాలమ్ములను దొలగ ద్రోసెడు దానిఁ
 గల నయిన నా పొందు గలుగు నేమో యనుచుఁ
 దలచి నిద్దుర మీఁది వలపు నించెడు దానిఁ
 గలకమెయిఁ బొరిఁ బొరిం దొలఁకు కన్నీళ్లు పె
 ల్లలమి నిద్దుర రాక యలత సెందెడు దాని
 నట సూచి యష్టేడ
 కిటికీ వయిని నుండి
 తటుకునను నావార్తఁ దరుణికిని వినిపించి
 తనియింపు మో యంబుదా !

పెరిచులఁ మోఱుగి తొల

విరహ దివసము నాఁడె

సరగ సిగ గట్టుకొని

శాపాంతమున నేన

యకుసమున నరుదెంచి

యది విప్పవలె నన్న

యరిపి పూనిక కల్తె

నది యొక్క జడ గట్టె

చీరుసువడి విషమ మయి

పెను నొప్పి యడ చానిఁ

బెరుగు గోళులతోడి

కరముతోఁ బలుమాటు

విరివి చెక్కిలి నుండి

వెను వ్రోసికొను చాని

నట సూచి యమ్మేడ కిటికీ పయిని నుండి

తటుకునను నావార్తఁ దరుణికిని వినిపించి

తనియింపు మో యంబుదా !

31

తొడవులు విడనాడి కడు మెత్త నైన
యెడలు సారెకు ముఖ మొదవ బానుపున
జేచ్చు నయ్యబల జూచిన దప్పకుండ
నీకును నొదవు గ్రొన్నీటి కన్నీరు
ఆర్ద్ర హృదయులు నయామయుల్ గారె.

32

నీదు నెచ్చెలికి నా మీద నున్నట్టి
యెడలేని యాప్రేమ నెటుగుదుం గాన
నెడఁబాటు మున్నెన్నఁ డెటుగనిదగుట
నిట్టి దొనది యంచు నెంచితిం జూవె
యందమ్ము గలవాడ నన్న గర్వమ్ము
నను నిట్లు ప్రేలించె నని యెంచకయ్య !
నే నన్న దిది యెల్ల నేఁ డెల్లి నీకు
దమ్ముడా! యచటఁ బ్రత్యక్ష మై తోచు.

33

వ్రేలాడు ముంగుసల్ గ్రేగంటి చూపు
నడ్డుకోఁ గాటుక జిస్తేస లేక
మధుర మా మధు సేవ మాసుటం జేసి
బొమ విలాసముల బొత్తిగా పుణిచి
కడు సోలు సవాలుగంటి డాకన్న
దరికీ నీవేగఁ దాఁబొరిఁ బొరి నవరి
మీను లోలోఁ గొట్టుకో నట్టై కదలు
కలువ పూ సిరి తోడఁ రులఁ దూగుఁ జూపె.

34

ఘన! నాదు కొనగోటి గంటులు లేమి
దడవుల నలవాటు పడిన ముత్యాల
చేరుల దైవమ్ము చెయ్యిఁ బోనాడి
యరఁటి కంబము వోలె నతి గౌర మగుచు
బలిమి నేసుర తాంతముల నొత్తు చుండు
నతివ డా తోడ గూడ నదరెడుం జిష్టు.

35

చెలియ యత్తటి నరిది నిద్దురఁ

జెంది యిమ్ముల నుండు నేనియు

జలద ! యుటుముల మేలు కొలుపక

జాము నే పట వేచి యుండుము

కలను బ్రియు నను నెట్టకేలకుఁ

గాంచి గాటపుఁ గౌఁగిలింతలఁ

జెలువ పొందెడు సౌఖ్య సంపదఁ

జెటుపఁగా దొరఁగోకుమీ.

36

నెలతుకం బిడప నీ నీటి తుంపునులఁ
జల్ల నొ గాలి చేఁ జక్క మేల్కొలిపి
మొల కెత్తు లే జాజి మొగ్గలతోఁ గూడ
సేదఁ దేర్చి గవాక్ష సీమఁ గూర్చున్న
నీ వైపు నిశ్చల నేత్ర మై చూచు
నమ్మాన వతి తోడ నతి ధీర వృత్తి
మెఱపు లో నణచి నీ యుటుముఁ బల్కులను
గడఁగ మై నిటు వల్కుఁ దొడఁగుమీ సఖుండ!

37

అమ్మ! యైదువరాల! నీ పతి
కనుఁగు మిత్రుడ నతని వాత్సల
నెప్పునమ్మున నిలిపి చయ్యన
నీకుఁ దెలుపఁగ నిటకు వచ్చితి
వెమ్ము తమ ప్రియ తమల జడలను
విప్పుఁ దహ తహ పడెడు పాంథుల
నుష్ఠలిక వోఁ జెవుల విందగు
నుటుములను ద్వారపెట్టి పంపెడు
క్రొమ్మెయిలు రాయఁడను నేనిది
నమ్మ మమ్మ! పతిమణి!

38

అని పల్కి సంతనే యా సాధ్వి యలరి
జనక పుత్రిక వాయు తనయునిం బోలె
నెడ వేడ్క విరియ మో మెత్తి నిక గాంచు
మన్నించుఁ దవిలి నీ మాట లాలించు
నెడఁబాటుఁ గా రగ్గి నెరియు చెల్వలకు
జెలికాడు దెచ్చిన చెలువుని వార్త
తమి నించు మించు హటమి సాచి గాదె.

39

పరుల మేల్గోరి జీవనమును బుచ్చు
పర మోపకారి ! నా ప్రార్థ నోక్తులను
జెల్లించుటకును మేల్ నేసి నీయంత
నినుఁ గృతార్థుని జేసికొనుటకుం గూడ
నిటు చెప్ప నొప్పు నా యింతి తో మొదట
“నీ భర్త యెడఁబాటు నెగు లోర్చి బ్రదికి
రామ గి ర్యాశ్రమ సీమ నున్నాడు
అబల ! నీ దగు నేమ మడుగు మన్నాడు”
అని పల్కు మాపన్ను లగు వారి తోడఁ
దొలుదొల్త ననఁ దగ్గ పలు కిదే కాదె.

40

దాదాళు మాని పగ

దారి వైకము నెట్టి

నిను జేరు కొను దారి

గన లేక నీ పెరుగు

కడం జక్కి గాటంపు

గానలను గుడు కెక్కి

కన్నీళ్లు నాని చు

త్కట వేదనం బూని

యొండొండ వేడి ని

ట్టూర్పు గాడ్పుల బుచ్చు

నట్టి తన మేనితో

నట్టిదగు నీ మేన

గడలేని వివిధ సు

కల్ప కల్పనల గా

వింది తా నేకీభ

వించు చున్నాడవ్వరో!

41

చెలుల కట్టెదుట నీ
 చిన్ని నెత్తెంగ మంట
 గలుగు నను నాన మొయి
 వెలికి జెప్పంగ దగ్గ
 పలుకులే యయ్య న
 ర్కలి రహస్యము వోలె
 జెలువ ! నీ చెవిలోన
 జెప్ప దివిరెడివాడు
 తొలగి కనగా వినగ
 నలవి గా నట్టి ద
 వ్వల నున్ని జేసి నీ
 చెలువు డిప్పుడు మహా
 త్కలికా రచిత పదా
 వఖుల నా నోట దన
 పలుకులుగ నీ తోడ
 బలుకు మనె నా యిమ్మె
 యిలు రాయబారమ్మ
 కలికి! యిదె యాలింపుమా.

“జీవి తేశ్వరి! నిన్ను బాసి యు
 జీవములతో నుంటి నకటా!
 దేవి! యీ కఠినాత్మ దుర్దశ
 తెఱఁ గొ కించుక విచగదే.

42

అలరు దీఁగల మేని సోయగ,
 మదరు లేఖల యందుఁ జాపుల
 బెళుకు, చందురు నందు వదనము
 చెలువు, నెమిళుల పుదుల వెళి
 పాలుప, మేటి యలంతి తరఁగల
 బొమల సొబగును జాతు నెప్పుడుఁ
 గలికి! నీ నెఱిపోల్కి యొకచోఁ
 గానఁ బడ దది యెందు నయయో!
 జీవితేశ్వరి!...

43

పొల యలుకఁ గొని యున్న నిన్నొక
 ఁలుగు సీలపై థాతు రసములఁ
బొలితి యేర్పడ వ్రాసి నీ యడు
 గులను బడి నటు నన్ను వ్రాయఁగఁ
దలఁచినంతన సారె బాష్పము
 లొలికి చూ పరికట్టి చిత్రముఁ
గలఁచెఁ జిత్తరు వందు నైనను
 గరుణ మాలిన కటికి దైవము
పొలితి మన కూటమిని నైఝక
 పోయె నెంతటి పాప మయయో!
 జీవితేశ్వరి!...

44

కలలలో నిను నెట్టకేలకుఁ

గాంచి బిగ్గఁ గవుంగలింపఁగఁ

దలచి చేతులు రిత్త బయలికె

దార్పు చుండెడు నన్నుఁ గన్గొని

కెలని కానన దేవతలు తరు

కిసలయమ్మల మీఁద ముడ్రైపుఁ

గొలడు లగు కన్నీటి బొట్టులు

గురియుదురు పలు మాటు నయయో !

జీతేశ్వరి !...

45

చెలియ ! యప్పుడ దేవదారుల
చివురు దొప్పలఁ ద్రుంచి గంటుల
నొలుకు కవ్వని పాల తావుల
నూని వలపలి దెసకు నెవ్వడిఁ
బొలయు వలిమల గాలులకు నట
మున్ను నీమెయి నంటు భాగ్యము
గలిగి యుండు నటంచు వానినిఁ
గొఁగిటం గదియింతుఁ జూవే.
జీవితేశ్వరి !...

46

కలయఁ దడిసిన నేల వలెఁ గడు

వలచు నీ మొగమునకు ద వ్వయి

కలఁగి బడు గయి యుండినను ననుఁ

గాముఁ డిపుడే వెతలఁ బెట్టెడు

మలసి దిక్కుల నలము దట్టెపు

మబ్బులను రవి గప్పి తహతహ

గొలుపు నా జడి కారు రోజులు

చెలి ! కటా ! యెటు గడచుఁ జెపుమా !

జీవితేశ్వరి !...

47

నిడుద జాముల రేయి క్షణ మటు
గడచి పోవలె నెండ వేడిమి
యుడిగి పవలును నెప్పుడుఁ జల్లఁగ
నుండఁగా వలె నంచు నెంచుచుఁ
గడఁకఁ దీరని కోరికల వెతఁ
బడుచు నీ యెడఁబాటు కాఁకల
నెడఁద శరణము లేక కుతకుత
నెప్పుడు నుడుకుచు నుండు నయయో!
జీవితేశ్వరి!...

48

ఎన్నెన్నో కోరికల నెప్పుకొంచును నేన
 నన్ను నిట నిలుపుకొను చున్నాడ నటు గాన
 గత్యాణి! నీవు నట గాని తలఁపుల లోన
 దగిలి నాకయి యట్టే పిగులు పడఁ బోకుమీ
 సుకము దుఃఖమును దా నొక దాని పై నొకటి
 గలుగు నేరికి నంతె కాని సతములు గావు;
 ఇల దేహి దశ బండికలు కష్టి వలె నెప్పుడు
 గ్రిందు మీఁదగుచు గిరగిరఁ పరిశ్రమం జూపె;

తెగువ నేయకు మాన
 తెగఁ గోసి కొని యొక
 మగువ! యది తగదు నా
 మాట యిది మన్నింపుమా!

49

పాల కడలిని బాచు పాన్పు నుండి మురారి
 నిదుర లేచిన నాడె నెలత ! నా శా పాంత
 మీ నాల్గు నెలలు వీ వెటా కనులు మూసికొని
 కడత మెయి నాకు నయి గడపఁగా వలెఁ జూమి
 వెలది యట మీద మన విరహ కాలము నందు
 మదిఁ దలచి కొన్న యా మన కోరికల నెల్లఁ
 బండువెన్నెలలఁ గప్పండు వై యలరు శర
 దమల రాత్రుల యందు ననుభవితము గాక !

తెగువ నేయకు మాన
 తెగఁ గోసికొని యింక
 మగువ ! యది తగదు నా
 మాట యిది మన్నింపుమా !

50-51

మును పొక్క రేయిఁ బాన్పున నచ్చు గొంగిటం
 గవియించి యుండియును గాటంపు సిద్దుర లో
 నేటికో బిగ్గరగ నేడ్చు చుంటివి నీవు
 ఇది యేటికేయిట్లు లేద్దె దీ నని సారె
 నిను లేసి యడుగఁగాఁ గను విచ్చి చుఁ జూచి
 యో మోసగాడ! నీ వొకతెతో నే మేము
 సలపు చుండిన యట్లు కల గంటి నీవు డంచు
 నెల నవ్వొలయ నాకుఁ దెలిసి యుంటివి గాదె;
 ఈయభిజ్ఞానమున నేచు నేమముగ ను
 న్నాడ నంచును మదిన్ నమ్మి యుండుము నీవు
 లోక వాదమ్మునకు లో నగుచు నా యెడల
 జలజాతీ! మది నొండు దలఁపఁగాఁ బోకుమీ;

మొయిలు రాయబారము

ఇల న దేమో కాని

యెడఁ బాటు గలుగంగఁ

జెలుము లదవద లగుచుఁ

జెడిపోవు నని యందు

రననుభూతింజేసి

యవి యిష్ట వస్తువున

రస తృప్తి గొని ప్రేమ

రాసు లయ్యెడుఁ జూవె

తెగువ నేయకు మాస

తెగఁగోసి కొని యింక

మగువ ! యది తగదు నా

మాట యిది మన్నింపుమా !”

52

మొయిలు రాయడ ! యిట్లు మొదటి పియ్యక్కి
జాల శోకించు నీ సకియ నోదార్చు
నంది కోరాటలన్ నలుగు నా వెండి
మల నుండి పేవేగ మరల యేతెంచి
తగిన గుర్తుల తోడఁ పర భాయ నాక్షి
పంపిన సేమంపు వార్తలం దెల్పి
వేఁ బోక తఱి మల్లె విరి వోలెఁ బ్రివిలి
తలరు నా జీవమున్ నిలుపంగ దయ్య !

53

బదులాడ వేమి ? యీ బంధు కార్యము
ననఘ ! నీ వొప్పుకొన్నట్లే క దయ్య !
బదులు వల్కుట నీదు పరమ గంభీర
భావమునకును లోపము యా నాను
మా తాడకే డప్పి మై వేడు కొనెడు
చాతకములకును జల మిత్తు గాదె
సత్పురుషులకు యాచకుల కోరికలు
బాటించి తీర్పుట ప్రత్యుత్తరము.

54

జలముచా ! నీతోడి చెలిమిచే గాని
విరహార్తుడ నటన్న కరుణచే గాని
యిది నీకు ననుచితంబే యైన, నాదు
వేడికోల్ గొని నాకు బ్రయము గావించి
సురుచిర వర్షాభి శోభి వై యిచ్చ
సకల దేశములం జరియింప వయ్య !
ఇట్లు నీదు మెటుంగు టిల్లాలి తోడ
నీ కెన్నడు వియక్తి లేకుండు గాక !

మొయిలు రాయబారము

(కుడి కన్నదరుట నిరూపించి)

నా కుడి కన్నదరు చున్నదే! ఏమి మేలు చేకూరునో?

(తెరలో)

నలిన రాజీ వాచనము నుండి ముత్తైంపు
దెలి మంచు గన్నీరు దొలగింప ననురక్తి
యెల రార విధి యుక్తి నినుఁ డిదే దయచేసె

గవ వాసి నొగులు జ
క్కవ పులుంగా! యింక
నెప్పు లేది పెంటి తో
నీవు గూడుదు గాక!

(వినుట నభినయించి)

ఎవరు చెప్పుమా ఖండిత నాయకల నుద్దేశించి నా
పాడిన గీతిక నే యనువదించుచు జక్రవాళ మిషమున
మత్స్యీయా సంగమమును సూచించు చున్నారు!

మొయిలు రాయబారము

(నలుగడలఁ బికించి చూచి)

ఇం దెవ్వరును లేరే!

నాదీ నావస్థకు జాలినొంది ముత్తెంపుఁ గొలఁదు
లగు కన్నీటి బొట్టులు గురియు చుండు నివ్వన దేవత లై
యుందురేమో?

(ఓడలు పులకరించి, మహోల్లాసముతో)

ఆశ్చర్య మాశ్చర్యము!!

నా శాప కాలము ముగియ కుండఁగనే, యస్తంగ
వీతములైన నాదైవత మహిమ లన్నియు నా కస్తికముగా
నాయం దావిర్భవించిన విది యేమి?

(ఇంచుక సేపు ధ్యానము నటించి మ హానందముతో)

దుర్భర వియోగబాధ భరింపఁ జాలక నాప్రేయసి
మద్భ్రహ్మ దైవతము లగు పార్వతీపరమేశ్వరుల యడుగు
లపైఁ బడి శరణువేడుచు సొమ్మసిల్లిన నయ్యార్తశర

ఋణులు కరుణించి ప్రత్యక్షమై నాప్రియురాలి చూపించి
 “బిడ్డా! నేడే నీభర్తంగలసికొందువు. ఇంతటి సుండి
 మీకెన్నడును వియోగబాధ గలుగ కుండు గాక!”
 యని వరంబొసంగి తత్క్షణమే కుజేరుని బిలిపించి నాశాస
 నును గ్రహ్మఁజింపుమనియు, నిధిరక్షణసేవకవృత్తిసుండి
 నన్ను విముక్తునిజేసి నాసంపూర్ణ వేతన ముపకారవేతన
 ముగా నాకొసంగుచుండుమనియు నాజ్ఞాపించి యంతర్ధా
 నము నొందిరి.

అప్పురాణదంపతుల కరుణాకటాక్షమే నాయీశాస
 విముక్తికే గారణము.

అమ్మయ్యా! బ్రదికితిని.

అదిగో! నాజీవితేశ్వరి మద్భుతహాసజరశారితో నీ
 శుభవార్తం దెలుపుచు దనపెంపుడుబిడ్డయైన మాయంటి
 ముందటి బాలమందారవృక్షము క్రీనీడను నిలిచి నా
 రాకకై యెదురుచూచుచున్నది.

ప్రియసీ వేణి మోక్షణోత్సవము గావించుటకై
 వేవేగ పోయెదఁ గాక!

మొయిలు రాయబారము

(చేతులు జోడించి)

భక్తశివంకరా ! శంకరా ! నీయార్థ రక్షా పరతం
త్రత నెంతని కొనియాడుదును ?

మంగళము భక్తార్తి భంగ కారి కృపాత
రంగి తోజ్జ్వల శుభాపాంగున కసంగునకు
భద్రమ్ము దేవతావిద్రావ గర్విత
క్షుద్ర దానవ వధోన్నిద్రునకు దుద్రునకు
గళ్యాణ మురుత రామూల్యైక వృష వాహ
పల్వంకి కారోహ లాల్బ్యనకు గల్బ్యనకు
శ్రేయమ్ము భవ్య కాత్యాయనీ వామాన
పాయాత్త వామార్ధ కాయునకు గేయునకు
శూలికి గపాలి కయశాలి కహి మాలికిని
బాలిత సురాలికిని బాల శశి మాళికిని

మంగళము

నిత్య జయ మంగళ మెసంగుత సతమ్మున్.

(నిష్క్రమించును)

— శంకరా ము. —

